
Bhushundi Ramayanam Purvakhandā 021-030

भुशुण्डिरामायणम् पूर्वभाण्ड ०२१-०३०

Document Information

Text title : Bhushundi Ramayanam Purvakhandā 021-030

File name : bhushuNDirAmAyaNam_pUrva_021-030.itx

Category : raama, bhushuNDirAmAyaNam

Location : doc_raama

Transliterated by : Vishal Pandey

Proofread by : Vishal Pandey

Description/comments : bhushuNDirAmAyaNam | pUrvakhaNDA | adhyAya 021-030||

Latest update : September 27, 2024

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 18, 2025

sanskritdocuments.org

ભુશુન્દિરામાયણમ્ પૂર્વખાન્ડ ૦૨૧-૦૩૦

૦૨૧. રામવત્સયારણલીલાનુકથનં નામ એકવિંશોધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ ।

માડ્ગલ્યા ચૈવ કૌશલ્યા ગોપ્યો ગોપાશ્ચ માતરઃ ।

રાજા દશરથશ્ચૈવ લક્ષ્મણાધાસ્તથા સુતાઃ ॥ ૧ ॥

સુખિતશ્ચૈવ ગોપાલઃ સાનુગસ્તૂર્ણમાયયુઃ ।

દ્રુમપાતરવં શ્રુત્વા સર્વે સમ્ભ્રાન્તચેતસઃ ॥ ૨ ॥

અકસ્માત્ કુત આરાવ ઇતિ ચિન્તાસમાકુલાઃ ।

ત આગત્ય ગુણૌર્બદ્ધં રામં તાદૃશમેવ તમ્ ॥ ૩ ॥

વૃક્ષસ્તમ્ભસ્થિતં વીક્ષ્ય વિસ્મયં પરમં યયુઃ ।

તત્રસ્થાઃ બાલકાઃ સર્વે મુહુરુચ્ચૈર્બભાષિરે ॥ ૪ ॥

અનેન કર્ષતા સૂત્રં દ્રુમ ઉન્મીલિતો જવાત્ ।

તચ્છુત્વા બાલવચનં નૈવ શ્રદ્ધિરે જનાઃ ॥ ૫ ॥

તદિનાવધિ રામોડસૌ વિખ્યાતો દ્રુમભઞ્જનઃ ।

તં તથા વિટપિસ્તમ્ભબદ્ધં દૃષ્ટ્વા તદાહસત્ ॥ ૬ ॥

ઉન્મોચ્ય રામં નૃપતિશ્ચુરુમ્બ પ્રણયાન્મુખમ્ ।

મૈવં કુરુષ્ય રામ ત્વં કોમલાડ્ગો મહાશ્રમમ્ ॥ ૭ ॥

અનેન તવ ખેદેન ભૃશં ખિદ્યામહે વયમ્ ।

નવનીતસ્તેયકરો મા ભ્રમસ્વ ગૃહે ગૃહે ॥ ૮ ॥

યત્તવેષ્ટે ક્રીડનકં તત્તદત્રૈવ કલ્પયે ।

ભ્રાતૃભિર્બન્ધુલોકૈશ્ચ તથા પરિજનૈર્ભૃશમ્ ॥ ૯ ॥

બાલલીલારસં ચકે રામો રમણકોવિદઃ ।

એવં કેલીરસાસક્તો વિસ્મરન્ પાનભોજને ॥ ૧૦ ॥

બાલકા મુમુદુઃ સ્વાડ્ગૈઃ પરિષ્વજ્ય વિસાધ્વસાઃ ॥ ૨૩ ॥

સુરાશ્ચ તે પરમિકયા મુદાન્વિતાઃ

સુરદ્રુમસ્તબકભરૈર્વવર્ષિરે ।

અહો અહો રઘુવરરૂપસાગરો

હિતપ્રદો વત ભુવિ નઃ સમાગતઃ ॥ ૨૪ ॥

ઇત્યાશ્ચર્યચરિત્રાણિ કુર્વન્ રામઃ સહાનુજઃ ।

વિરેજે નિતરાં તત્ર કલ્યાણગુણભાજનઃ ॥ ૨૫ ॥

કદાચિદ્ધનવીથીષુ ખેલન્તો બાલકૈઃ સહ ।

રામાદયો વિદદ્દશુર્મહાસર્પં સ્થિતં પથિ ॥ ૨૬ ॥

કન્દરાવ્યામવદનં શૈલકાયં ભુજડ્ગમમ્ ।

દૃષ્ટ્વા તસ્યાનને સર્વે વિવિશુઃ કન્દરાધિયઃ ॥ ૨૭ ॥

રામો જ્ઞાત્વા મહાસર્પં વ્યવર્ધ્યત તદોદરે ।

બાલાશ્ચ તે નિર્ગમિતાઃ પાટયિત્વોદરં બલાત્ ॥ ૨૮ ॥

યાવત્ પાપચ્ચમાનાસ્તે ન મિયેરન્ વિષાનલૈઃ ।

કદાચિદ્રામચન્દ્રસ્ય જિજ્ઞાસુર્વિભુતાં વિધિઃ ॥ ૨૯ ॥

હૃત્વા નિન્યે નિજં લોકં વત્સાન્ બાલાંશ્ચ લીલયા ।

ઋતે લક્ષ્મણશત્રુઘ્નભરતાન્ સર્વબાલકાન્ ॥ ૩૦ ॥

રામોગવેષયાણસ્તાન્ સરયૂતીરમાગતઃ ।

યદા ચિરેણ નાપશ્યન્મેને વિધિકૃતં તદા ॥ ૩૧ ॥

યથાસૌ વત્સપાલાનાં વત્સાનાં ચ વિશેષતઃ ।

રૂપાણિ સ્વયમાસ્થાય જગામ વ્રજમન્દિરે ॥ ૩૨ ॥

બન્ધવો માતરસ્તેષાં વિશેષાત્ સ્નેહપુષ્કલાઃ ।

રામવત્રપ્રીયમાણાસ્તે પ્રમોદં પરમં યયુઃ ॥ ૩૩ ॥

ગાવો વત્સાન્ વિજિઘ્રન્ત્યો બાલકાંશ્ચૈવ માતરઃ ।

બભૂવુસ્તૃમહૃદયા રામં દૃષ્ટ્વા યથા તથા ॥ ૩૪ ॥

અન્યેદુરપિ તાન્ વેધા જહાર જનિતસ્મયઃ ।

રામશ્ચક્રે તથૈવાન્યાન્ સ્વયન્તાવત્સ્વરૂપધૃક્ ॥ ૩૫ ॥

એવં યાવદ્દશાદિનમુભૌ કર્માણિ ચક્રતુઃ ।

એકો જહાર ગર્વેણ સસૃજેડન્યો નિજેચ્છયા ॥ ૩૬ ॥

તતોડતિવિસ્મયં પ્રાપ્ય વેધાઃ સઝ્જાતસમ્ભ્રમઃ ।

એકાદશેડક્ષિ પદ્યોરપતજ્જાતકૌતુકઃ ॥ ૩૭ ॥

સ દણ્ડવત્રણિપતિતસ્તદગ્રતો

જ્ઞાત્વા રામં જાતમુદગ્રવિક્રમમ્ ।

અસ્તૌત્ સ્તવૈઃ સઝ્જનિતાતિહર્ષો

ભક્ત્યા યુક્તો ભૂરિભાગ્યં ચ જાનન્ ॥ ૩૮ ॥

બ્રહ્મોવાચ ।

નમામિ તે રામ પદારવિન્દં

ભક્ત્યા લભ્યં ભક્તિહીનૈરચિન્ત્યમ્ ।

સ્વરૂપશક્ત્યૈવ મુદં વિતન્વન્

વિક્રીડમાનો જયસે સુરાન્ રણે ॥ ૩૯ ॥

કિં વર્ણનીયો મહિમા તવેશ્વર શ્રી

ર્યત્પદામ્ભોજયુગેડસ્તિ કિકુરી ।

યતો ગિરઃ સહ મનસા સન્નિવૃત્તા

યં ન સ્પૃશેદ્ ભૂરિસિદ્ધોડપિ યોગઃ ॥ ૪૦ ॥

તસ્મૈ નમસ્તે ત્રિદશપ્રિયાર્થં

કૃતાવતારાય નિરીહણાય ।

સ્વમાયયા મોહિતવિષ્ટપાય

સ્વસાક્ષિણે સેવકવત્સલાય ॥ ૪૧ ॥

મમાપરાધસ્તવ વત્સહર્તુઃ

ક્ષન્તવ્ય એષોડતિતરાં રમેશ ।

અજાનતો બાલકસ્યાપરાધં

યથૈવ માતા ક્ષમતે મિટ્પુરીષમ્ ॥ ૪૨ ॥

ન જ્ઞાયતે મહિમા બાલકસ્ય

બ્રહ્મસ્વરૂપસ્ય હરેર્ભયાપિ ।

અગોચરો વેદ વેદાડગિરા સઃ

સ્વયં ત્વપાયઃ પરિદર્શનીયઃ ॥ ૪૩ ॥

ત્વં પ્રાર્થિતઃ સુરનરૈર્દશવક્ત્રવિત્રૈ

સ્તન્નિગ્રહાય જનિમાપ નરેન્દ્રગેહે ।
જાતોઽધુના વિહરસીતિ મયા પ્રતીતં
સ્વેચ્છાવિલાસભવનાવિનયં ક્ષમસ્વ ॥ ૪૪ ॥

યત્ત્વં પુરાણમુનિભિર્બહુધારણાદૈઃ
સ્વાત્મૈકયોગનિપુણૈર્નિતરાં દુરાપઃ ।
તત્કે વયં નિજગૃહાર્તિધરા વરાકાઃ
શ્રીરાઘવેન્દ્ર ભવતો મહિમાનમામુમ્ ॥ ૪૫ ॥

યન્નો મનોરથભરાય ભવાવતીર્ણી
પ્રમુદ્ધનાદ્ ભુવનનાથ સમૂહનાથ ।
તત્તે રમા વિહરણે ક્વચિદ્નિતરાયો
માભૂત્ કદાચિદિતિ સન્તતમર્થયે ત્વામ્ ॥ ૪૬ ॥

લોકમાતાપિ ભવતોઽનુકૂલાનિ કરોતુ સા ।
યથા ત્વમત્ર ભુવને ચિરાય વિહરિષ્યસિ ॥ ૪૭ ॥

નિજૈઃ પદૈસ્તીર્થમયાનિ કુર્વન્
સ્થલાનિ ગડ્ગાજલસામ્મિતાનિ ।
સ્વવીર્યગુપ્તો વિચરન્ ધરણ્યાં
ધનુર્ધરઃ ક્ષપયન્ દુષ્ટસઙ્ધાન્ ॥ ૪૮ ॥

ચિરમેધ ચિરં વર્ધ્ય ચિરમાસ્વ મહીતલે ।
ચિરં કુરુ ચરિત્રાણિ પાલયન્ ધર્મગોદ્વિજાન્ ॥ ૪૯ ॥

નમઃ પુરુષવર્યાય પૂર્ણાય પરમાત્મને ।
અદૃશ્યાયાપ્રમેયાય નિર્ગુણાય ગુણાત્મને ॥ ૫૦ ॥

નમઃ શ્યામાય રામાય રામાય વનમાલિને ।
પરમાનન્દરૂપાય ગોવિન્દાય નમો નમઃ ॥ ૫૧ ॥

નમોજગદ્વિધરણવિષ્ટિસેતવે
પ્રકાશિને શ્રુતિગણગોચરાત્મને ।
સ્વમાયથા વિરચિતલોકસાક્ષિણે
અમાયિને સ્વચિતિસુખાત્મને નમઃ ॥ ૫૨ ॥

ઇત્યભિષ્ટ્ય તં દેવં પુરુષાકૃતિમચ્યુતમ્ ।
વિધિઃ પદોઃ પતિત્વાસ તં પ્રોવાચ સતાં પતિઃ ॥ ૫૩ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।

ગચ્છ બ્રહ્મન્ નિજં લોકં સ્વકાર્યં પ્રતિપાદય ।

એવં મૂઢધિયા કર્મ કુર્વન્ મૂઢયતે બુધઃ ॥ ૫૪ ॥

મા કુરુષ્વાત્ર સન્દેહં નિત્યો મમ પરિચ્છદઃ ।

અર્વાગ્ભિઃ કાલમાયાદૈરુપહન્તું ન શક્યતે ॥ ૫૫ ॥

અસ્યોપધાતો ન ભવેત્ કદાચિત્

સમૂઢરૂપસ્ય પરાત્મકસ્ય ।

સતસ્ત્રિલોકીવિભવાતિગચ્છ

મદીયલોકસ્ય ચિદાત્મકસ્ય ॥ ૫૬ ॥

અહં ચ યત્રૈવ નિજસ્વરૂપતઃ

કરોમિ દિવ્યં રમણં સ્વસાધુભિઃ ।

ન તત્ર માયા ન ચ કાલવિક્રમો

ન લોકપાલસ્ય તવ પ્રવેશઃ ॥ ૫૭ ॥

વિભવોડસ્ય હ્યનાદ્યન્તઃ સચ્ચિદાનન્દલક્ષણઃ ।

તત્રાપ્યયોધ્યાસમ્બન્ધી પ્રકરસ્તુ મદાત્મકઃ ॥ ૫૮ ॥

ત્રૈલોક્યનાશેડપિ ન નશ્યતિ ક્વચિત્

તદુદ્ગમેનોદ્રમનં દધાતિ ન ।

નિત્યોડયમાનન્દપુરોપરિચ્છદઃ

પ્રમોદવલ્લીવનકેલિનો મમ ॥ ૫૯ ॥

અસ્યૈવ સાકેતપુરસ્ય નિત્યશઃ

સમન્તતઃ પગ્થમુખાસ્ત્રિલોચનાઃ ।

બ્રહ્માહરિશ્ચાત્ર ગદાસિચક્રભૃત્

પ્રત્યન્તભૂરક્ષણકારિણોડભવન્ ॥ ૬૦ ॥

કોટિબ્રહ્માણ્ડવિધયઃ કોટિબ્રહ્માણ્ડશક્રુરાઃ ।

કુર્વન્તિ રક્ષણં ચાસ્ય કોટિબ્રહ્માણ્ડવિષ્ણવઃ ॥ ૬૧ ॥

યત્રાહં ક્રીડનં કુર્વે સાકેતપરિતો વને ।

તસ્યૈવ રક્ષકાઃ સર્વે ત્રિદશાઃ સેવકા મમ ॥ ૬૨ ॥

ઇત્યુક્ત્વા સ્વસ્ય લોકસ્ય મહિમાનં રઘૂત્તમઃ ।

વિસૃજ્ય વેધસં સાયં સ્વગૃહાન્ સમુપાયયૌ ॥ ૬૩ ॥

અગ્રે કૃત્વા તાર્ણિકં ચક્રવાલં
 સલક્ષ્મણઃ સહભરતઃ સશત્રુજિત્ ।
 સાયં ગોકુલમનયદ્રઘ્નત્તમો
 બભૌતરાં પશુપતિબાલસઙ્ગતઃ ॥ ૬૪ ॥
 તમાયાન્તમનુશ્રુત્ય વેણુવાદનલક્ષિતમ્ ।
 દ્રઘં ગોકુલનાર્યસ્તાઃ પ્રેમપૂર્ણાઃ સમુદયુઃ ॥ ૬૫ ॥
 માઙ્ગલ્યા ચૈવ કૌશલ્યા દાયિની રાજભાજનમ્ ।
 અગ્રે સમુપતસ્થુસ્તાન્ સુમિત્રાકેકયીયુતા ॥ ૬૬ ॥
 કૃત્વા નીરાજનં તેષાં કુમારાણાં મુહુર્મુહુઃ ।
 સ્વં સ્વં નિર્મઝયાઞ્ચકુઃ પ્રેમસન્દોહવિહ્વલાઃ ॥ ૬૭ ॥
 ભુશુણ્ડ ઉવાચ ।
 કથં સ રાજેન્દ્ર સુતોઽત્યુદાર
 શ્વકાર રામઃ પશુપાલકૃત્યમ્ ।
 એતન્મનઃ સંશયમાત્ર (મત્ર ?)જાતં
 સઞ્છેતુમર્હસ્યમરાધિનાથ ॥ ૬૮ ॥
 બ્રહ્મોવાચ ।
 ન ગાવસ્તાઃ શ્રુતયઃ સર્વરૂપાઃ
 ન તે વત્સાઃ એકદેશઃ શ્રુતીનામ્ ।
 ન તે ગોપા ગુરવસ્તે કિલાર્યા
 ન તા નાર્યો ભક્તયસ્તાસ્તુ મૂર્તાઃ ॥ ૬૯ ॥
 તેષાં મધ્યે પરબ્રહ્મ રામશ્ચિત્સુખવિગ્રહઃ ।
 રમતે સ્વાનુભાવેન કૃતાર્થાનાં વિશેષતઃ ॥ ૭૦ ॥
 ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મ ભુશુણ્ડસંવાદે રામવત્સચારણલીલાનુકથનં નામ એકવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૧ ॥
 ૭૦/૮૪૪

૦૨૨. ઇન્દ્રમાનભઞ્જનં નામ દ્વાવિંશોઽધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ ।
 કદાચિદિન્દ્રયજનં કર્તું નૃપતિરુદ્યતઃ ।
 તથૈવ ચાન્વમોદન્ત પ્રાપ્તાઃ સર્વે દ્વિજાતયઃ ॥ ૧ ॥

રામસ્તદેવ યજનં કર્તુમુદ્યતમીશ્વરમ્ ।
 ઉવાચ વદતાં શ્રેષ્ઠો નિજમાહાત્મ્યવર્ધનઃ ॥ ૨ ॥
 રામ ઉવાચ ।
 તાત ત્વયા મખાઃ સર્વે કૃતાઃ સર્વેડપિ વૈદિકાઃ ।
 અશ્વમેધાદયો મેધ્યાઃ સત્રાન્તા દીર્ઘસત્રકાઃ ॥ ૩ ॥
 વિધિના ચ સુસમ્પન્ના સુહૃતા બહુદક્ષિણાઃ ।
 વહ્નૃત્વિજો બહુગુણા બહુગોદ્વિજભોજનાઃ ॥ ૪ ॥
 બહૂત્સૃષ્ટા લબ્ધપશુકા બ્રહ્મણાપિ સુદુષ્કરાઃ ।
 તે ત્વયા રચિતા યજ્ઞા પાલિતાશ્ચ વિશેષતઃ ॥ ૫ ॥
 અધુના વૈષ્ણવં કર્મ કુરુ પ્રિયસુખાવહમ્ ।
 યેનાનુષ્ઠીયમાનેન પરો ધર્મો વિવર્ધ્યતે ॥ ૬ ॥
 યસ્ય ક્રિયાખિલા શ્રૌતી કલાં નાર્હતિ ષોડશીમ્ ।
 કુરુ ગોવિપ્રવર્યાણાં વૈષ્ણવાનાં વિશેષતઃ ॥ ૭ ॥
 પૂજાં સુમહર્તી રાજન્ વાસોલકુારભોજનૈઃ ।
 ઇયં ચ સરયૂ તોરે દીપ્યતાં દિવ્યદીપકૈઃ ॥ ૮ ॥
 રત્નાદ્રિશ્ચ પુરસ્યાસ્ય પૂજનીયોડખિલેષ્ટઃ ।
 યત્ર ગાવશ્ચ ગોપાશ્ચ સતતં સુખમાસતે ॥ ૯ ॥
 હરિત્તૃણમયઃ શૈલો ગુલ્મવીરુલ્લતાકુલઃ ।
 અર્યનીયોડયમતુલૈર્વાસોભિર્ભોજનૈસ્તાથા ॥ ૧૦ ॥
 વલિભિર્દીપદાનૈશ્ચ સંવિધાભિશ્ચ ભૂરિશઃ ।
 અર્યનીયા દ્વિજા ગાવો ગોપા ગોપ્યશ્ચ વૈષ્ણવાઃ ।
 દીના આઢ્યા નરા નાર્યો દેવતા સકલા ઇમાઃ ॥ ૧૧ ॥
 ઇત્યુક્તો દશરથભૂપતિઃ સુતેન
 સન્તુષ્ટોડધિકતરધર્મવિષ્ણુગીત્યા ।
 ઓમુક્ત્વા સુરપતિયાગસંવિધાસ્તા
 વિષ્ણુવર્ચ વ્યયમુપયક્રમે વિધાતુમ્ ॥ ૧૨ ॥
 બહ્વીભિઃ સંવિધાભિઃ સ બ્રાહ્મણાન્ સમપૂજયત્ ।

સુરભીવૈષ્ણવાશ્ચૈવ ગોપાન્ ગોપીશ્ચ ગોકુલે ॥
 મહાન્તમુત્સવં ચક્રે વલિપૂજાદિનાદ્ભુતમ્ ॥ ૧૩ ॥
 સરયૂદીપરાજીભિઃ પરિવાર્યં વ્યરોચયત્ ।
 દ્રુમાત્રીરાજયામાસ પ્રમોદવનવાસિનઃ ॥ ૧૪ ॥
 અલકુરૈશ્ચ વાસોભિર્મણિતાન્ કલપાદપાન્ ।
 પટકૈર્દુન્દુભીભિશ્ચ ભેરીભિશ્ચ મૃદંગકૈઃ ॥ ૧૫ ॥
 અનાદયન્ દિશઃ સર્વાસ્તસ્મિન્ વિષ્ણુમહોત્સવે ।
 સ્વયં ચાભૂષિતો રાજા પરમોત્સવનિર્વૃતઃ ॥ ૧૬ ॥
 માડ્ગલ્યા ચૈવ કૌશલ્યા ગોપગોપીજનૈર્વૃતા ।
 આત્માનં ભૂષયાગ્ચક્રે સુખિતા વૈષ્ણવે મખે ॥ ૧૭ ॥
 રામશ્ચ લક્ષ્મણશ્ચૈવ ભરતશ્ચૈવ શત્રુહા ।
 માતૃભિર્ભૂષિતા ભૂરિ દ્વિજૈભ્યોડદુર્મહાધનમ્ ॥ ૧૮ ॥
 એવં સમાપયાગ્ચક્રે મહતા સમ્ભ્રમેણ સઃ ।
 રાજા દશરથો યાગં વૈષ્ણવં ધર્મમુત્તમમ્ ॥ ૧૯ ॥
 શ્રુત્વા યાગસ્ય વિહતિં શકો રોષસમાવૃતઃ ।
 ગોપોપજનપીડાર્થ મૂઢભાવાન્મનો દધૌ ॥ ૨૦ ॥
 પરબ્રહ્મસ્વરૂપં તં રામં કારણમાનુષમ્ ।
 અવતીર્ણમવિજ્ઞાય પીડયામાસ ગોકુલમ્ ॥ ૨૧ ॥
 સાકેતં ચ વનં ચૈવ ગોકુલં ચ નિકેતનમ્ ।
 સમાચ્છાદ્ય સ્થિતા મેઘાઃ શકેણ પ્રેષિતાસ્તદા ॥ ૨૨ ॥
 કાલજીમૂતસડ્ઘાતાઃ સાડમ્બરમુપસ્થિતમ્ ।
 આકાલિકં ચ વિજ્ઞાયાણાસીદ્રાજા હરે રુષમ્ ॥ ૨૩ ॥
 તતસ્તેડકાલજલદા મુશલાસારવર્ષિણઃ ।
 રુરુધુર્ગોકુલં સર્વં ચણ્ડવાતપ્રચોદિતાઃ ॥ ૨૪ ॥
 પ્રચણ્ડવાતપ્રકરાનુપાતિતા
 મહાઘનાડસારભરાઃ સવિધુતાઃ ।
 વર્ષોપલૈઃ પીડિતસર્વગોધના
 બભૂવુરુદ્ગેહકરા મહીપતેઃ ॥ ૨૫ ॥

એવં યાવત્ત્રિદિનમપતદ્ ગોકુલે ભૂરિવૃષ્ટિ
વિદ્યુત્પાતૈઃ ખરજવમરુત્સન્તતં વર્ષપાતૈઃ ।
અત્યાર્તં તદ્વ્રજપુરમભૂત્ કં વ્રજામઃ શરણ્યમ્ ।
કુલ્લે ચેન્દ્રે દશરથનૃપોડપ્યાસ પીડાસચિન્તઃ ॥ ૨૬ ॥

એવં વ્રજાનાં સડુકલેશં જ્ઞાત્વા રામોડમ્બિલપ્રભુઃ ।
મેઘાવરોધકં નામ નિજછત્રમથાગ્રહીત્ ॥ ૨૭ ॥

છત્રં તતં વિશતિયોજનાત્મકં
સુરક્ષકં તોયમુચાં સમૂહતઃ ।
દૃઢં ન ચાભજ્યત વિદ્યુદાદિ
મહાશ્મસમ્પાતજવૈઃ સુરેરિતૈઃ ॥ ૨૮ ॥

એવં યાવત્પક્ષસમાસિરાસીત્
તાવત્તસ્થૌ છત્રમાસાધ લોકાન્ ।
પક્ષસ્યાન્તે વ્યર્થરોષોડધમોડભૂ
દિન્દ્રો જ્ઞાત્વા દેવદેવસ્ય શક્તિમ્ ॥ ૨૯ ॥

તતઃ સ વારિદવ્યૂહં વારયામાસ વાસવઃ ।
રામચન્દ્રાનુભાવેન સંહત્યામ્બિલવૈભવૈઃ ॥ ૩૦ ॥

અથાભ્યયાદ્રાઘવેન્દ્ર શરણ્યં
સ્વર્ગસ્થેશો ભૂરિજાતાપરાધઃ ।
સસ્વર્ધનુઃ સામરઃ સેભરાજો
રામક્રોધે સ્વાશુભં શઙ્ગમાનઃ ॥ ૩૧ ॥

સ પ્રમોદવને ગત્વા રામં કમલલોચનમ્ ।
અગ્રહીત્ પાદયોસ્તૂષ્ણીં શરણાર્થી શરણ્યયોઃ ॥ ૩૨ ॥

રામો જ્ઞાત્વા મઘવાસૌ વિશક્તિ
ર્મામભ્યેત્ય સ્વાચ્ચ માધાવચિષ્ચન્ ।
ઉત્તિષ્ઠેન્દ્રેત્યેવમાજ્ઞાં ચકાર
પ્રોત્યાયાસૌ ભૂરિ તુષ્ટાવ રામમ્ ॥ ૩૩ ॥

દેવ ક્ષમસ્વ મમ પાતકમેતદેવ
જ્ઞાતો ભવાન્ ન પરમો ચદિહાવતીર્ણઃ ।

રામઃ સ્વયં સ ભગવાન્ અખિલાંશમૂલ
 ભૂતઃ પુરાણપુરુષઃ પુરુષોત્તમસ્ત્વમ્ ॥ ૩૪ ॥
 તસ્મૈ નમોઽસ્તુ ભવતે પુરુષોત્તમાય
 વિદ્યાપિ યં સ્પૃશતિ નૈવ મહામુનીનામ્ ।
 સ ત્વં ક્ષમસ્વ ભુવનેશ મમાપરાધ
 મજાસ્ય તાવકમહિમ્નિ મહાત્પબુદ્ધેઃ ॥ ૩૫ ॥
 ભક્તિં નિજાં વિતર નાથ યથાવિશુદ્ધ
 સ્ત્વત્પાદમૂલમધુના શરણં વ્રજામિ ॥ ૩૬ ॥
 નમસ્તે બ્રહ્મરૂપાય પુરુષાય મહાત્મને
 ત્વામાશ્રિતાનામશુચસ્ત્વયા સંરક્ષિતાત્મનામ્ ॥ ૩૭ ॥
 જાનાતિ યસ્તે મહિમાનમીશ
 ગુરુપ્રસાદેન વિશુદ્ધચિત્તઃ ।
 તસ્મૈ ત્વમાદર્શયસિ સ્વરૂપં
 સચ્ચિન્મુખં સ્વાનુભવૈકગમ્યમ્ ॥ ૩૮ ॥
 ઇત્યં સંસ્તૂય દેવેન્દ્રે સુરભિર્જાતસમ્ભ્રમા ।
 અસ્તૌષીજજાતમહિમા રામમીશં પરાત્પરમ્ ॥ ૩૯ ॥
 સુરભિરુવાચ ।
 વત તવ મહિમાનં ગોચરીકર્તુમીશા
 ન ખલુ વિધિશિવાદ્યાઃ કોઽયમિન્દ્રો વરાકઃ ।
 કૃતમિમમપરાધં માર્દુમભ્યાગતાહં
 તવ ચરણસરોજે રામ નિર્મઞ્છનં સ્થામ્ ॥ ૪૦ ॥
 તવ પદ મનવદ્યં ભાતિ ગોલોકતોઽર્ધ્વં
 સુવિમલમતિમૃત્યુ બ્રહ્મરૂપં પુરાણમ્ ।
 જનકનૃપતિપુત્ર્યા સન્તતં સેવ્યમાનઃ
 શુભગુણનિલયસ્ત્વં ભ્રાજસે યત્ર નિત્યમ્ ॥ ૪૧ ॥
 દશરથનૃપસૂનો શ્રીપતે શ્યામવર્ણ
 પ્રણયરસપયોધે રામ હે રાઘવેન્દ્ર ।
 સપદિ ચરણયોસ્તે પાતિતાત્માનમેનાં
 કૃપય કૃપય શશ્વન્માં નિજૈકાન્તદાસીમ્ ॥ ૪૨ ॥

શ્રવણયુગનિપેયં તાવકં રામ નામ
ક્ષિતિતલમવતીર્યાનન્તચારિત્રજુષ્ટમ્ ।
સતતમનુગૃહાણ સ્વાહ્નિસેવાભિલાષં
નિજપદમતિમાયં દેહિ મે રાજસૂનો ॥ ૪૩ ॥

નમસ્તે બ્રહ્મરૂપાય નિત્યાનન્દમયાય ચ ।
સ્વાનામભયદાનાર્થમવતીર્ણાય રાઘવ ॥ ૪૪ ॥

ઇતિ સ્તુત્વા પરં દેવં સ્નેહસ્તુતપયોધરા ।
તૂષણીં બભૂવ સા ધેનુસ્તવકં કર્તુમક્ષમા ॥ ૪૫ ॥
ઇન્દ્રસ્તસ્થાસ્તનોદ્ભૂતૈઃ પીયૂષૈઃ શીતલામલૈઃ ।
સ્નાપયિત્વા પ્રભું રામં પ્રણમ્ય ચ મુહુર્મુહુઃ ॥ ૪૬ ॥

નિરુદ્ધવાષ્પનયનઃ પ્રણયોદ્રેકકાતરઃ ।
કૃતભક્તિરનુજ્ઞાતઃ સધેનુઃ સ્વપદં યયૌ ॥ ૪૭ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે ઇન્દ્રમાનભઞ્જનં નામ દ્વાવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૨ ॥

૪૭/૮૯૧

૦૨૩. ગોપીવરદાનં નામ ત્રયોવિંશોઽધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ ।
તતસ્તે પ્રૌઢવયસઃ કુમારા મધુરત્વિષઃ ।
ધેનુપાલનસોત્કણ્ઠા આસન્ રામપુરોગમાઃ ॥ ૧ ॥

રામઃ પરમધર્માત્મા ગવેન્દ્રસદને વસન્ ।
ધેનૂઃ સમ્પાલયામાસ જનયન્ ગોકુલે મુદમ્ ॥ ૨ ॥

ગાવસ્તુ તાઃ પાલ્યમાના રામેણ નયનોત્સવાઃ ।
બભૂવુઃ પ્રીતમનસસ્તદેકકૃતતુષ્ટયઃ ॥ ૩ ॥

તાસાં ચિત્તં સમભવદ્રામૈકાશ્રયસંશ્રયમ્ ।
ચારણે દોહને હ્વાને બોધને સાન્તવને તથા ॥ ૪ ॥

રામહસ્તામ્બુજસ્પર્શમુધાસન્તોષનિર્વૃતાઃ ।
નાન્યં પ્રતીયુસ્તા ગાવો ગોપરાજસ્ય ગોકુલે ॥ ૫ ॥

રામઃ પાલયમાનસ્તા નવત્યર્બુદકોટિગાઃ ।

શુશુભે રાજ્ય (જ ?)વેષેણ ત્રૈલોક્યસ્યાપિ મોહનઃ ॥ ૬ ॥

અથ પ્રાતઃ સમુત્થાય માતૃભિઃ કૃતમણ્ડનઃ ।

આશ્રિતઃ સાનુજો રામશ્ચચાલ વ્રજતો વનમ્ ॥ ૭ ॥

ગાવઃ પુરસ્કૃત્ય સ જાતદોહનાઃ

શ્ઠગારવેશી મધુરાકૃતિં દધત્ ।

ગોપૈસ્તથા ભ્રાતૃભિરાત્તવેણુકો

યયૌ વનસ્યાભિમુખં વનપ્રિયઃ ॥ ૮ ॥

સ દિવ્યે સરયૂતીરે પ્રસાર્ય નિજગોધનમ્ ।

હરિતૃણં ચારયાણઃ શુશુભે રાજ્ય (જ ?)વેષભૂત્ ॥ ૯ ॥

સ કુર્વન્ વિવિધા લીલા ગોપાલૈઃ સમનુવ્રતૈઃ ।

વનાદ્વનાન્તરે ગચ્છન્ મુમુદ્દે કેલિપણ્ડિતઃ ॥ ૧૦ ॥

જલક્રીડાં ક્વચિત્કુર્વન્ સ્થલક્રીડાં તથા ક્વચિત્ ।

ક્વચિદ્ધસન્ ક્વચિદ્ ગાયન્ ક્વચિદ્ વેણુરવં દધત્ ॥ ૧૧ ॥

ક્વચિદન્યોન્યકં કુર્વન્ વયસ્યૈર્મલ્લકર્મ ચ ।

ક્વચિદ્ દ્રુમચ્છાયતલે શયાનઃ પુરુષોત્તમઃ ॥ ૧૨ ॥

વીજ્યમાનઃ સેવ્યમાનઃ પાદસંવાહનાદિભિઃ ।

એવં સ્વાનાં મુદ્દં તન્વન્ રમે પ્રમુદકાનને ॥ ૧૩ ॥

કદાચિત્ સરયૂતીરે દિવ્યમામ્રવનં મહત્ ।

શ્રુત્વા જગામ તત્રૈવ લોલાસ્વચ્છન્દમાનસઃ ॥ ૧૪ ॥

તત્ર કશ્ચિત્ ખરો નામ રાક્ષસેન્દ્રો હિ ગર્વિતઃ ।

મહાબલો મહાકાયશ્ચુક્ષુભે શ્રુતકાહલઃ ॥ ૧૫ ॥

પ્રગાયતાં ચાલયતાં ચ નૃત્યતાં

શ્રીરાઘવેન્દ્રાનુગબાલકાનામ્ ।

શ્રુત્વા મહાન્તં સ્વમુત્પફાલા

સુરઃ ખરાકારધરઃ સુદારુણઃ ॥ ૧૬ ॥

સ આગત્યામિલદ્વેગાલ્લક્ષ્મણેનામિતૌજસા ।

મલ્લકેલિં વિતન્વાનો યુયુધે બલગર્વિતઃ ॥ ૧૭ ॥

લક્ષ્મણસ્તમુપાદાય પશ્ચાત્પાદદ્વયેન ચ ।

શિલાયાં પાતયામાસ વિગતાસુરભૂતતઃ ॥ ૧૮ ॥

લક્ષ્મણેન હતે તસ્મિન્ રાસભાકારરાક્ષસે ।

પુષ્પવૃષ્ટિં દદુર્દેવા જયેતિ ચ ગિરં મુદા ॥ ૧૯ ॥

તતો રામઃ પ્રસન્નાત્મા સર્વા ધેનૂઃ કૃતાશનાઃ ।

પાનાર્થં સરયૂં નિન્યે પ્રમોદવનપાર્શ્વતઃ ॥ ૨૦ ॥

તસ્યાઃ સરય્યાઃ સુરસં મહાકૃષ્ણાહિદૂષિતમ્ ।

પીત્વા તા મૂર્છિતા ભૂત્વા ગાવઃ પેતુર્મહીતલે ॥ ૨૧ ॥

હસ્તસ્પર્શેન રામોઽપિ કૃત્વા તાસાં ગવાં સુખમ્ ।

મહતા ધોરયુદ્ધેન કૃષ્ણાહિં નિરવારયત્ ॥ ૨૨ ॥

તતઃ પ્રભૃતિ સ વ્યાલમર્દનઃ કીર્તિતો બુધૈઃ ।

કદાચિત્ પ્રાતરશનમકૃત્વૈવ રઘૂદ્રહઃ ॥ ૨૩ ॥

ગતો ગોચારણાર્થાય ભ્રાતૃભિર્બાન્ધવૈઃ સહ ।

તત્ર સક્લુધિતો રામઃ પ્રેષયામાસ બાલકાન્ ॥ ૨૪ ॥

અન્નાર્થં સરયૂતીરે યજમાન દ્વિજાશ્રમે ।

યજન્તે યત્ર મુનયો જ્યોતિષ્ટોમાદિભિર્મખૈઃ ॥ ૨૫ ॥

બ્રાહ્મણાઃ કર્મનિપુણાઃ પ્રમોદવનવાસિનઃ ।

ગત્વા તેષાં યજ્ઞવાટં બાલકાઃ રામયોદિતાઃ ॥ ૨૬ ॥

અન્નમભ્યર્થયાઞ્યકુઃ સ્વયં ચ ક્લુધિતા ભૃશમ્ ।

નોત્તરં તે દદુસ્તેભ્યો યજ્ઞકાણ્ડકિયાકુલાઃ ॥ ૨૭ ॥

ન વા તે નેતિ ચૈવોચુર્બ્રાહ્મણા જાતમન્યવઃ ।

તતો નિરાશા ભૂત્વા તે રામસ્ય સવિધે ગતાઃ ॥ ૨૮ ॥

ન નો દદતિ વિપ્રાસ્તે યાચિતા અપિ ભોજનમ્ ।

રામઃ સ્મિત્વાઽભવત્તૂષર્ણીં તાવત્તેષાં દ્વિજન્મનામ્ ॥ ૨૯ ॥

પત્યો બહ્વ્રતમાદાય રામસન્દર્શનોત્સુકાઃ ।

આયયુઃ પરમાહ્વાદાદ્ વાર્યમાણા અપિ પ્રિયૈઃ ॥ ૩૦ ॥

તાસાં રામો દૃષ્ટિસુખં મહદ્વિશ્વેષતાપહમ્ ।

કાલેન ચાત્મસાયુજ્યં સમ્બન્ધાત્ પ્રેયસામપિ ॥ ૩૧ ॥

કદાચિત્ કાનને રામો જવલન્ત દાવપાવકમ્ ।
યયૌ સંરક્ષણાર્થાય સ્વાનાં વ્રજજનૌકસામ્ ॥ ૩૨ ॥

કદાચિદ્ ગોપતિં રામો માઙ્ગત્યાયાઃ પતિં વિભુઃ ।
નીતં યમેન સંસ્નેહાદાનયત્ સકલેશ્વરઃ ॥ ૩૩ ॥

યમસ્તં પૂજયામાસ તુષ્ટાવ વિવિધૈસ્તવૈઃ ।
ગૃહીત્વા ગોકુલેન્દ્રં તં રામો ગોકુલમાવિશત્ ॥ ૩૪ ॥

એવં સ લોકપાલાનામૈશ્વર્યાભિમતિં હરન્ ।
વિજઙ્ઘે ભૂરિવિભવઃ પ્રમોદવિપિનાન્તરે ॥ ૩૫ ॥

તત્પ્રમોદવનં રેજે સર્વર્તુસુખસંયુતમ્ ।
તત્પ્રમોદવનં રેજે સર્વર્તુસુખસંયુતમ્ ।
રામપ્રભાવતો નિત્યં સાક્ષાલ્લક્ષ્મીનિકેતનમ્ ॥ ૩૬ ॥

તત્રત્યા ગોપનાર્યસ્તા રામપ્રેમપરાયણાઃ ।
આસન્નિરુદ્ધદૃઢયા વશ્યમન્નાવૃતા ઇવ ॥ ૩૭ ॥

રામસ્ય સૌન્દર્યમનઙ્ગકોટિભિ
દૃશપમાભીરવધૂમનઃ સુખમ્ ।
વિલોક્ય રામાસ્ત્રિષુ લોકેષુ
મુગ્ધા બભૂવુરુચૈવરહાકુલાન્તરાઃ ॥ ૩૮ ॥

આભીરવનિતાઃ સર્વા રામદર્શનવિહ્વાલાઃ ।
તમેવ ચૈવં ગાયન્ત્યો બભૂવુઃ કામપીડિતાઃ ॥ ૩૯ ॥

કાશ્ચિત્તુ વિલપન્ત્યોડન્યા ધાવન્ત્યઃ કામમોહિતાઃ ।
પશ્યન્ત્યો વિહસન્ત્યોડન્યા બભૂવુર્મત્તમત્તવત્ ॥ ૪૦ ॥

તાસાં વિરહદુઃખં તન્નિવર્તયિતુમુત્સુકઃ ।
રામસમ્પ્રાપ્તિસિદ્ધ્યર્થં દુર્વાસામન્ત્રમાદિશત્ ॥ ૪૧ ॥

મન્મથાદિં રામમન્ત્રમાત્રેયાત્ પ્રાપ્ય ગોપિકાઃ ।
સાધયામાસુરત્યુગ્રવ્રતબન્ધેન પીડિતાઃ ॥ ૪૨ ॥

શીતવાતાતપકલેશં સહમાના વ્રજાઙ્ગનાઃ ।
મન્ત્રમારાધયાઞ્ચકુઃ પ્રિયસમ્પ્રાપ્તિહેતવે ॥ ૪૩ ॥

વ્રતદુઃખં વિલોક્યાસાં ફલરૂપો રઘૂદ્મહઃ ।

સ્નાતાનાં સરયૂતીરે વરદાનાર્થમાયયૌ ॥ ૪૪ ॥

તા મન્ત્રસાધનરતાસ્તપસ્નાનાદિકર્ષિતાઃ ।

ઉવાચ રઘુશાર્દૂલઃ સ્મરબાણૈર્વિમોહયન્ ॥ ૪૫ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।

કિમર્થં દૃશ્વરં ઘોરં તપઃ કુરુથ કન્યકાઃ ।

નોચિતં કોમલાડ્ગીનાં ભવતીનાં સુમધ્યમાઃ ॥ ૪૬ ॥

એષા વૃત્તિર્મુનીનાં હિ કાર્મિકાણાં દ્વિજન્મનામ્ ।

ભવન્ત્યઃ કમલાતુલ્યાઃ કિમિચ્છ્ય મૃગેક્ષાણાઃ ॥ ૪૭ ॥

યત્ ત્રૈલોક્યે સ્થિતં વસ્તુ તદહં દાતુમાગતઃ ।

ભવતીનાં તતઃ કષ્ટે દૃષ્ટ્વા પ્રક્ષુભિતાન્તરઃ ॥ ૪૮ ॥

ગોપકન્યા ઊચુઃ ।

ત્વં નઃ પરં પ્રાર્થનીયઃ કોટિકન્દર્પસુન્દરઃ ।

સ્મિતમાધુર્યમાત્રેણ મોહયન્ હૃદયાનિ નઃ ॥ ૪૯ ॥

ત્વત્તોધિકં ફલં રામ ત્રૈલોક્યેડપિ ન દૃશ્યતે ।

ત્વમેવ સર્વકલ્યાણમૂલભૂતો રઘૂદ્રહઃ ॥ ૫૦ ॥

દાસીનાં કિઙ્કરીણાં નઃ પૂરયસ્વ મનોરથમ્ ।

ત્વમેવ વરદશ્ચૈવ વરશ્ચૈવ પ્રિયોત્તમ ॥ ૫૧ ॥

રામોવાચ ।

ભવતીનાં ન સુખાય વરોડયં પ્રતિભાતિ મે ।

નાહમન્યાડ્ગનાસક્તઃ પ્રતિજ્ઞા વિદિતા મમ ॥ ૫૨ ॥

સ્વાત્માનન્દૈકનિરતઃ સર્વસ્થાહં સુદુર્લભઃ ।

મદ્ડગસડ્ગિની યા શ્રીઃ સા માં જાનાતિ નિત્યશઃ ॥ ૫૩ ॥

તસ્યાઃ સંરાધનં કૃત્વા મામવાપ્સ્યથ કાલતઃ ।

ઇત્યુક્ત્વા જાનકીમન્ત્રં તાસામાયષ્ટ રાઘવઃ ॥ ૫૪ ॥

દુર્વાસસં સુતં લબ્ધ્વાડડરાધયાગ્યકુરડ્ગનાઃ ।

ત્વરિતં સા તતઃ સીતા પ્રસાદમકરોન્નિજમ્ ॥ ૫૫ ॥

નિજસ્યેષ્ટં વરં રામં તાભ્યોડદાદ્ વ્રતતોષિતા ।

એવમારાધ્ય સીતાયા વરં લબ્ધ્વા વ્રજાડ્ગનાઃ ॥ ૫૬ ॥

સીતાવેશધરાઃ સર્વા રામમાસાદ્ય નિર્વૃતાઃ ।
 તાભિઃ સહ તતો રામશ્ચક્રે કેલીં મનોહરામ્ ॥ ૫૭ ॥
 નિજપ્રિયાયા વશગઃ સર્વાસાં પ્રીતિમાવહત્ ।
 એકોડપિ બહુધા કૃત્વા રૂપાણિ રસપોષકઃ ॥ ૫૮ ॥
 પ્રમોદકાનને રેમે કામીવ પ્રણયાકુલઃ ॥ ૫૯ ॥
 ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે ગોપીવરદાનં નામ ત્રયોવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૩ ॥
 ૫૯/૯૫૦

૦૨૪. કેલિવર્ણનં નામ ચતુર્વિંશોઽધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ ।
 પરાહ્સ્મરલાવણ્યં બિભૃત્ સુન્દરવિગ્રહઃ ।
 કામિનીનાં કામરસં પોષયન્ રાઘવો બભૌ ॥ ૧ ॥
 સીતયાહ્ર્ડ્ગસાગ્ગિન્યા સહ કેલિરસં દધત્ ।
 જ્યોત્સ્નયા ચન્દ્રવદ્રામો રેજે નક્ષત્રમણ્ડલે ॥ ૨ ॥
 મુગ્ધાનાં ગોકુલસ્ત્રીણાં જાનક્યાવિષ્ણુચેતસામ્ ।
 સમૂહં રસયન્ રામો બભારાકૃતિસૌષ્ઠવમ્ ॥ ૩ ॥
 યન્નેતિ નેતીતિ વદન્તિ વેદાઃ
 બ્રહ્માદયો યન્ન લેભુસ્તપોભિઃ ।
 તત્ત્વં પરં તચ્છૃતિમૂર્ધ્વમૃગ્યં
 પ્રજાડ્ગનાભિઃ કરયોર્ગૃહીતમ્ ॥ ૪ ॥
 ગુગ્ગજાહારં દધદુરસિલસચ્છીર્ષમાયૂરચન્દ્રો
 વેણું બિમ્બોષ્ઠદલકલિતં બિભ્રદાપૂર્ણનાદમ્ ।
 સ્નિગ્ધા ચ શ્રીર્નટ ઇવ લસદ્વેશ સૌન્દર્યસારો
 બિભ્રદ્રામઃ પ્રમુદવિપિનં વલ્લવીર્મોદયાનઃ ॥ ૫ ॥
 દ્વિપરાહ્ર્ડ્વવસાનેડપિ નિત્યં ક્રીડતિ રાઘવઃ ।
 નાન્તોઽસ્ય નિત્યલીલાનાં સ્વાનન્દરસરૂપિણઃ ॥ ૬ ॥
 રાઘવો મોદયન્ ગોપીસ્તા એવ સપરિચ્છદાઃ ।
 એવં યોગી વૈ રમતે રામો રમયતાં વરઃ ॥ ૭ ॥

निर्विकारो ब्रह्मणोऽपि प्रतिष्ठा परमास्पदम् ।
नास्य कामेन कोपेन लोभेन य मलात्मनः ॥ ८ ॥

मनोविकारः समभूद्यथा संसिद्धियोगिनः ।
छत्येवं रामदेवस्य बाललीलां शृणोति यः ॥ ९ ॥

अथाहमभिधास्यामि रामरासं मनोहरम् ॥ १० ॥

अदृश्यं यत् सुरेन्द्राद्यैश्चकार रघुपुङ्गवः ।
कोटिकन्दर्पलावण्यविजयी रघुपुङ्गवः ॥ ११ ॥

रामकण्टकरुपांश्च मलाटैत्यानज्जुलनत् ।
तेषां वधेषु संविद्धं सडसा विनिवारयन् ।
मलावीरो रामयन्द्रश्चकारातीव विक्रमम् ॥ १२ ॥

रमणमनुदिनं यो रामयन्द्रस्य पूर्णं
प्राप्तमतिरधीते मानवो रामभक्तः ।
स भवति शिवतुल्यो रामभक्त्या प्रपूर्णः
परमसुखनिमग्नश्चिन्मयानन्दरुपः ॥ १३ ॥

एति श्रीमहादिरामायणे ब्रह्मभुशुण्डसंवादे केलिवर्णनं नाम यतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

१३/९६३

०२५. रामरासो नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ।

भुशुण्ड उवाच ।
श्रुत्वेदं रामयन्द्रस्य कौमार्यरितं मम ।
मनः शीतलतामेति यद्धत् पीयूषधारया ॥ १ ॥
दत्त्वा वरं गोपिकानां नित्यमात्मप्रदं विधे ।
यय्यकार रघुश्रेष्ठस्तत्रः शंसितुमर्हसि ॥ २ ॥
थीर्णप्रतानां विप्राणां दण्डकारण्यवासिनाम् ।
यथा वरं ददौ रामस्तथा मे वद विस्तरात् ॥ ३ ॥
द्विपराधान्तेऽपि नित्यं सङ्गानन्दलोकगः ।
रासं यकार रामाभिः परमैश्वर्यभाविनः ॥ ४ ॥
तत्रापि दिव्यरासे तु यानि यानि शुभानि य ।

ચક્રે રાસચરિત્રાણિ તાનિ મે કથય પ્રભો ॥ ૫ ॥
 એકપત્નીવ્રતે સ્થિત્વા સત્યં લોપિતવાન્ન ચ ।
 બહુકાન્તારતિં દૃષ્ટ્વા તથા ન દ્રેષ્ટિ જાનકી ॥ ૬ ॥
 તદેતત્ કથયાસ્માકં રામચારિત્રમદ્ભુતમ્ ।
 શૃણ્વતો મે મહાન્ હર્ષો રોમભેદશ્ચ જાયતે ॥ ૭ ॥
 ગદ્ગદશ્ચ તથા કણ્ઠે ચિત્તસ્યૈવ ચ નિર્વૃત્તિઃ ।
 અહો ધન્યા અમી દેવા મદ્ગુણવિનિવાસિનઃ ॥ ૮ ॥
 યે પિબન્તિ શુભં નિત્યં રામચન્દ્રકથામૃતમ્ ।
 ધન્યોઽહં કૃતકૃત્યશ્ચ તિર્યગ્યોનિગતોઽપિ સન્ ॥ ૯ ॥
 યત્પિબામ્યમૃતં બ્રહ્મન્ ભવદ્ગદનવિચ્યુતમ્ ।
 બ્રહ્મોવાચ ।
 અહો પરિણતા બુદ્ધિસ્તવ સામ્યગ્વિભાતિ મે ॥ ૧૦ ॥
 પુનઃ પુનઃ પ્રશ્નયસિ યદ્વારાઘવપતેઃ કથામ્ ।
 વક્ષામ્યહં તુ વક્તવ્યમવક્તવ્યં કદાચન ॥ ૧૧ ॥
 ગોપનીયં શુકેનાપિ યદ્ યોગીન્દ્રેણ ધીમતા ।
 કથામૃતૈકુણ્ડસ્ય ચત્વારો રક્ષકા વચમ્ ॥ ૧૨ ॥
 અહં શુકશ્ચ શેષશ્ચ તથા દેવી તુ જાનકી ।
 ન બ્રૂમઃ સકલં તત્તુ ગોપનીયં પ્રચક્ષતઃ ॥ ૧૩ ॥
 વાચકાન્ ઘાતયિષ્યામિ માતૃજારપ્રસંગવત્ ।
 અધિકારિણમાલોક્ય કથયિષ્યત્ કથયામહે ॥ ૧૪ ॥
 પગ્ન્યાધિકારિણોઽપ્યત્ર ષષ્ઠો નૈવોપલભ્યતે ।
 ત્વમણ્ડજૈત્તરેયશ્ચ ધરણી ચ પતિવ્રતા ॥ ૧૫ ॥
 સૌમિત્રેયશ્ચોર્ધ્વરેતા તથા મારુતનન્દનઃ ।
 તુભ્યં મયા સમાખ્યાતા કલ્પેકલ્પે યુગે યુગે ॥ ૧૬ ॥
 રામમાયાપ્રભાવેણ પુનર્વિસ્મૃતવાનસિ ।
 શુકેન ચૌત્તરેયાય રામચારિત્રમીર્યતે ॥ ૧૭ ॥
 ઇહૈવ શુદ્ધસત્ત્વાય ગોલોકે પ્રેમભાગિને ।
 પુનશ્ચ ભગવાન્ શેષો વ્યાચષ્ટે ધરણીં પ્રતિ ॥ ૧૮ ॥

લક્ષ્મણાય તથા દેવી જાનકી પ્રત્યુવાય હ ।
 તચ્છૃત્વા સકલં પ્રોક્તં લક્ષ્મણેન હનૂમતે ॥ ૧૯ ॥
 પચ્ચેમાઃ સંહિતાસ્તત્ર સંક્ષેપેણ શૃણુ દ્વિજ ।
 ભૌશુણ્ડી પરમેયં ષટ્ત્રિંશત્સાહસ્રમીરિતા ॥ ૨૦ ॥
 ચત્વારિંશત્સહસ્રં તુ લક્ષ્મણાત્ર મુદીરિતમ્ ।
 હનુમત્સંહિતાલક્ષં વાયુલોકે વિરાજતે ॥ ૨૧ ॥
 સમુચ્ચયસ્તુ પચ્ચાનાં મયોક્તા બ્રહ્મસંહિતા ।
 ઇત્યેવં રામચરિતં શતકોટિપ્રવિસ્તરમ્ ॥ ૨૨ ॥
 પ્રતિકલ્પં પ્રતિયુગં અન્યદન્યદ્ વિભાવ્યતામ્ ।
 નાન્તસ્તસ્ય ચરિત્રાણાં કલ્પકોટિશતૈરપિ ॥ ૨૩ ॥
 કિંચિત્ સમાધાવાલોક્ય શૃણુ પુત્ર નિગદ્યતે ।
 યત્પૃષ્ઠે તુ ત્વયા ગોપીરામયોઃ કીડનં પરમ્ ॥ ૨૪ ॥
 તત્સુગોપ્યં કથં વાચ્યં વક્તાસ્યાત્રારકી ધ્રુવમ્ ।
 અથાપિ શુદ્ધસત્ત્વાય ભક્તાય વિમલાત્મને ॥ ૨૫ ॥
 વાચ્યમાચાર્યવર્યૈસ્તુ તચ્છૃત્વા તત્પરો ભવેત્ ।
 સત્યં સત્યં મયા નિત્યં ચિન્ત્યતે મૂલમન્ત્રવત્ ॥ ૨૬ ॥
 તદ્ધ્યાનામૃતયોગેન તિષ્ઠામ્યાકલ્પમણ્ડજ ।
 તપસ્તપ્તમં મયા પૂર્વં તીપ્રાત્તીવ્રતરં દ્વિજ ॥ ૨૭ ॥
 તેન પ્રસન્નઃ સીતેશઃ સદા માં દર્શનં દદૌ ।
 સ્વલોકં દર્શયામાસ ગોલોકાત્ પરતસ્તુ યત્ ॥ ૨૮ ॥
 તત્ર રાસવિલાસાદિ દૃષ્ટવાનહમદ્ભુતમ્ ।
 પ્રમોદવિપિને પૂર્વં રામશ્ચક્રે સુકીડનમ્ ॥ ૨૯ ॥
 તસ્યાપ્યનુકૃતિં કૃષ્ણશ્ચક્રે વૃન્દાવને વને ।
 શ્રીરામો ભગવાન્ પૂર્ણઃ કલાભિઃ પુરુષોત્તમઃ ॥ ૩૦ ॥
 કોટિલક્ષ્મીસહસ્રાણામંશિની જનકાત્મજા ।
 એતયોરેવ દિવ્યાંશૌ રાધાકૃષ્ણાત્મકૌ વ્રજે ॥ ૩૧ ॥
 કાલેકાલે સમુદ્ભય કુરુતઃ શાશ્વર્તી રતિમ્ ।

રામાંશો ભગવાન્ કૃષ્ણઃ સીતાંશો રાધિકેશ્વરી ॥ ૩૨ ॥

અન્યાશ્ચ સકલા ગોપ્યસ્તદંશાંશા ઉદીરિતાઃ ।

દ્વારિકાયાં રુઙ્ગિભીયં મહાલક્ષ્મી મહેશ્વરી ॥ ૩૩ ॥

અન્યાશ્ચ સત્યભામાઘાસ્તદંશાઃ સહજાત્મિકાઃ ।

કવચિદાવેશરૂપેણ કવચિદંશસ્વરૂપતઃ ॥ ૩૪ ॥

કવચિત્ સાક્ષાત્ સ્વયં સીતા રમતે પ્રભુણા સહ ।

સૈવ રાસેશ્વરી તેન રમતે રાસમણ્ડલે ॥ ૩૫ ॥

એકધા શતધા ચૈવ કૃત્વા રૂપાણિ સન્તતમ્ ।

તચ્ચરિત્રં મહાગોપ્યં મયા જ્ઞાતું ન શક્યતે ॥ ૩૬ ॥

કુરુ કલ્પશતં તીવ્રાં તપશ્ચર્યાં સ્વશોધિકામ્ ।

તદા તે તાદૃશી ભક્તિર્ભવિષ્યત્યનપાયિની ॥ ૩૭ ॥

તદા શ્રીરામચારિત્રં શ્રોતુમર્હસ્યશેષતઃ ।

નોયેન્મામેવ શાસ્થ્યન્તિ યોગીન્દ્રાસ્તે શુકાદયઃ ॥ ૩૮ ॥

અનધિકારિણે મા બ્રૂયાદિત્યુક્તં પ્રભુણાપિ મે ।

ઇતિ બ્રહ્મવચઃ શ્રુત્વા ભુશુણ્ડો નામ વૈ દ્વિજઃ ॥ ૩૯ ॥

મહતીમાર્તિમન્વાચ્છત્ પ્રાણાન્તેઽપિ ગરીયસીમ્ ।

આકાશવાકુ સમુદ્ભૂતા તદા સંશૃણ્વતોસ્તથોઃ ॥ ૪૦ ॥

બ્રૂહિ બ્રહ્મત્રશેષેણ મમ ચારિત્રમદ્ભુતમ્ ।

રાસલીલાવિનોદાખ્યં ભક્તાયાણ્ડજરૂપિણે ॥ ૪૧ ॥

અયં હિ સુમહાન્ યોગી મમૈકાન્તરતિપ્રિયઃ ।

શાન્તો દાન્તસ્તિતિક્ષશ્ચ કોટિકલ્પકૃતશ્રમઃ ॥ ૪૨ ॥

મદ્ભક્તો મત્પરઃ શાન્તો મદર્થત્યક્તસંસ્મૃતિઃ ।

એકાન્તચારી વિનયી ભક્તાનાં પ્રીતિવર્ધનઃ ॥ ૪૩ ॥

જ્ઞાપયાસ્મૈ વિશેષેણ રામચારિત્રમદ્ભુતમ્ ।

પીત્વા પીયૂષવત્ સર્વં નાન્યસ્મૈ કથયિષ્યતિ ॥ ૪૪ ॥

ઇતિ દૈવીં ગિરં શ્રુત્વા બ્રહ્મા સગ્જાતસમ્ભ્રમઃ ।

સમ્પૂજ્ય દ્વિજમાયદે રામલીલાં મનોહરામ્ ॥ ૪૫ ॥

એતામૈકાન્તિકી લીલાં ચો બ્રૂયાદનધિકારિણે ।
સ પચ્યેત મહાધોરે નરકે દૈવચોદિતઃ ॥ ૪૬ ॥

(યઃ)કૃષ્ણૈકાન્તતરો ભક્તો રામભક્તિવિવર્જિતઃ ।
તસ્મૈ ન કથયેદેતાં લીલાં વિશ્વસ્ય પાવનીમ્ ॥ ૪૭ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ પચ્ચવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૫ ॥

૪૭/૧૦૧૦

૦૨૬. રામરાસો નામ ષડ્વિંશોઽધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ

શૃણુ દ્વિજ પ્રમાણા રામલીલાં મનોહરામ્ ।
દિવ્યરાસસમાયુક્તાં સીતાકૌતુકવર્દિનીમ્ ॥ ૧ ॥

સર્વેઽપ્યગ્નિકુમારાસ્તે ષષ્ઠિસાહસ્રસંખ્યકાઃ ।
રામલીલારસાભિજ્ઞાઃ પ્રાપુર્નિજતપઃ કૃલમ્ ॥ ૨ ॥

કલ્પં સારસ્વતં પ્રાપ્ય દણ્ડકારણ્યવાસિનઃ ।
શ્રુતયશ્ચૈવ સગ્જાતા ગોપીરૂપેણ ગોકુલે ॥ ૩ ॥

રામરૂપમનુપ્રાપુઃ સરય્યાસ્તટયોર્દ્વયોઃ ।
પ્રમોદવનવાસિન્યો જાનક્યાશ્ચ મહાપ્રિયાઃ ॥ ૪ ॥

રામતત્ત્વમનુપ્રાપ્ય મુમુક્ષુઃ કામભાવિતાઃ ।
અન્યાશ્ચ દિવ્યલલના દિવ્યરૂપસમન્વિતાઃ ॥ ૫ ॥

કૃત્વા તપો વરં લબ્ધ્વા દિવ્યમાપુર્મનોરથમ્ ।
તતો નિજવરં સત્યં કત્તુ રામો મહામનાઃ ॥ ૬ ॥

કામતત્ત્વેન તાઃ સર્વા રમયામાસ ગોપિકાઃ ।
અથ પ્રાદુરભૂત્ કામઃ સહજાનન્દલક્ષણઃ ॥ ૭ ॥

જાનકીં વેપયામાસ સહજાનન્દરૂપિણીમ્ ।
સા વેપિતા કામશરૈઃ પ્રાદુર્ભૂય રઘૂદ્રઢાત્ ॥ ૮ ॥

દિવ્યવેશધરા ભૂત્વા ક્ષોભયામાસ રાઘવમ્ ।
સંક્રુબ્ધઃ કામબાણેન તામાલિંગિતુમીયિવાન્ ॥ ૯ ॥

તમાયાન્તં સમાલોક્ય સ્વયમન્તર્ભભૂવ સા ।

અથ ખિત્તો રાજસૂનુર્વિરહેણ મૃગીદૃશઃ ॥ ૧૦ ॥
 ઇતસ્તતો ભ્રામ્યમાણો દિશઃ શૂન્યા વિલોક્યન્ ।
 પાણ્ડુક્ષામવપુઃ સાશ્રુસ્તબ્ધઃ પુલકપૂરિતઃ ॥ ૧૧ ॥
 દિને દિને વ્યથાપૂર્ણઃ પ્રલીનસકલેન્દ્રિયઃ ।
 પદ્મપત્રવિશાલાક્ષીં તામેવ નિજવલ્લભામ્ ॥ ૧૨ ॥
 ધ્યાયમાનોઽન્તરા દૃષ્ટ્યા બહિઃ શૂન્યાખિલક્રિયઃ ।
 અશુષ્યદ્રાજતનયો દીર્યમાણઃ સ્વવક્ષસિ ॥ ૧૩ ॥
 ક્વચિચ્ચન્દ્રમુપાલેભે પૂર્ણાભિમ્બં સુધામયમ્ ।
 ક્વચિત્ પદ્મવનં દૃષ્ટ્વા દુઃખી નેત્રે ન્યમીલયત્ ॥ ૧૪ ॥
 ક્વચિત્ કૈરવિણીં વીક્ષ્ય બભૂવ ચ પરાઙ્મુખઃ ।
 ક્વચિદ્ રમ્ભાવનં દૃષ્ટ્વા સ્પૃષ્ટ્વા પ્રાદ્રવદાતુરઃ ॥ ૧૫ ॥
 ક્વચિત્ કુઙ્ગલતાં દૃષ્ટ્વા વક્તું સમુપચક્રમે ।
 ક્વચિદ્ વસન્તમાલોઽય મેને દાવાનલં વિભુઃ ॥ ૧૬ ॥
 ક્વચિદેકાન્તસદને તામુપાલભત પ્રિયામ્ ।
 અયે ! કઠોરહૃદયે દૃષ્ટે જનકનન્દિનિ ॥ ૧૭ ॥
 વ્યથમાનહૃદં દૃષ્ટ્વા નાધાપિ કરુણા તવ ।
 સકૃન્મે દર્શનં દત્ત્વા મહાવિરહવર્ધનમ્ ॥ ૧૮ ॥
 અન્તર્હિતા ત્વં કિં બ્રૂમઃ પ્રેમશૂન્યકઠોરતામ્ ।
 ક્વચિદાકાશમાલિન્દ્ર્ય પ્રિયાબુદ્ધ્યા મુમોદ સઃ ॥ ૧૯ ॥
 ક્વચિત્રવદલં દૃષ્ટ્વા ચક્રે ચુમ્બનગાં ધિયમ્ ।
 ક્વચિત્ ખિન્નમનાઃ શ્રાન્તો શય્યામાલિન્દ્ર્ય સંશ્રિતઃ ॥ ૨૦ ॥
 ક્વચિદ્ધસન્ ક્વચિદ્ધાવન્ ક્વચિત્ ક્રીડારસં દધત્ ।
 ક્વચિદુન્મત્તવજ્જલ્પન્ ક્વચિત્ કુર્વન્ મનોરથાન્ ॥ ૨૧ ॥
 નૈવ લેભે રતિં ક્વાપિ પ્રિયાધ્યાનપરાયણઃ ।
 સરયૂઘોષ વાસિન્યો દિવ્યાશ્ચ લલનાગણાઃ ॥ ૨૨ ॥
 રામનાયકમાલોઽય બભૂવુઃ કામપીડિતાઃ ।
 કાશ્ચિત્તદ્ગુણમાકર્ણ્ય બભૂવુઃ કામમોહિતાઃ ॥ ૨૩ ॥

કાશ્ચિત્ સાક્ષાદમું દૃષ્ટ્વા નિપેતુર્ભૂશમૂર્છિતાઃ ।
 કાશ્ચિચ્ચિત્રગતં દૃષ્ટ્વા જાતાઃ કામશરાર્દિતાઃ ॥ ૨૪ ॥
 કાશ્ચિત્ સ્વપ્ને સમાલોક્ય પીડામાપુઃ સુદુઃસહામ્ ।
 એવં રામગુણાદૃષ્ટાઃ સમસ્તા વામલોચનાઃ ॥ ૨૫ ॥
 વિરહાર્તાઃ શ્રિતૈકાન્તા દૂતીભિઃ સંન્યવેદયન્ ।
 તાસાં દૂત્યો રામમેત્ય પ્રોચુર્વિરહજાં વ્યથામ્ ॥ ૨૬ ॥
 દૂત્ય ઊચુઃ ।
 અયિ સુન્દર રાઘવોત્તમ
 ત્વમસિ પ્રેમભરૈકભાજનમ્ ।
 વનિતાઃ સ્મરભાણવેપિતાઃ
 સદય ત્વં પરિપાલય પ્રભો ॥ ૨૭ ॥
 તવ રૂપવિમોહિતાઃ સ્ત્રિયઃ
 કલિતાઃ કામકરે કૃતાશયાઃ ।
 કુલશીલવિલજ્જયાતુરાઃ
 પથિ રુદ્ધાઃ સરિતો યથાભવન્ ॥ ૨૮ ॥
 અયિ રાજકુમાર સમ્પ્રતિ
 વ્યથિતપ્રાણવિમોચનોદ્ધુરાઃ ।
 ન નિભાલયસે કિમીદૃશીઃ
 કરુણાવારિનિધિઃ સ્વયં ભવાન્ ॥ ૨૯ ॥
 અથ તે કઠિનં યદા મનો
 વ્રજરામાનનવીક્ષણાક્ષમમ્ ।
 મરણં તદિમા મૃગીદૃશઃ
 કલયિષ્યન્તિ વિગર્હિતં ભુવિ ॥ ૩૦ ॥
 અયિ કામપરાર્દ્યસુન્દર
 ત્રિજગન્મોહનમગ્જુલાકૃતે ।
 મૃત એષ મૃગીદૃશીગણઃ
 પ્રણયશ્રીપરિપાલકસ્તવ ॥ ૩૧ ॥
 અયિ મન્મથમોહનાકૃતે
 કિમિયં તે પ્રકૃતિર્દુરત્યયા ।

યદમૂર્લવના નિજાધરા
મૃતપાનેન ન જીવયસ્યુત ॥ ૩૨ ॥

વનિતાવધપાતકોદ્ભવં ભય
માસ્તે ભવતોઽથવા ન વા ।
રઘુવંશવિભૂષણો ભવાન્
કથમત્યુગ્રમધર્મમાશ્રિતઃ ॥ ૩૩ ॥

ચરણામ્બુજનિર્ગલન્મધુદ્રવ
ધારાસુખિતાન્તરાશ્રયાઃ ।
મુનયોઽપિ ભવદ્ગુણામૃતં
નનુ ગાયન્તિ રજસ્તમોલયાઃ ॥ ૩૪ ॥

અયિ રાઘવવર્યધુર્ય તે
ચરણામ્બોજપરાગકાઙ્ક્ષિણીઃ ।
અબલા મદનેન ઘાતયન્
હૃદિ ચિન્તાં મહતીમવાપ્સ્યસિ ॥ ૩૫ ॥

શિશુનૈવ વિમોહિતાન્તરા
વનિતાસ્તા વ્રતબન્ધકર્ષિતાઃ ।
ભવતા વરદાનનિર્વૃતા
વચનેનૈવ ન વચ્ચિતાઃ કિમુ ॥ ૩૬ ॥

ઇદમીદૃશબાલભાષિતં
ધરણૌ સમ્પ્રતિ વિશ્વસેત કઃ ।
અથ વિશ્વસનીયભાષિતો
દયિતો યદ્યસિ તત્ પ્રસીદ ભોઃ ॥ ૩૭ ॥

નિજશૈશવકર્મવિસ્મરન્
વરદાનં યદિ વિસ્મૃતોઽસિ ભોઃ ।
તદિમા યુવરાજ સમ્પ્રતિ
પ્રણયેનૈવ સુનિર્વૃતાઃ કુરુ ॥ ૩૮ ॥

યદિચેચ્છરણાગતા અમૂઃ
પરિપાતું ક્ષમતે ન તે મનઃ ।
ભવતઃ સુચિરસ્થિરં વ્રતં
ગતમેવ પ્રતિભાતિ મેઽધુના ॥ ૩૯ ॥

શરણાગતપાલનવ્રતં
 યદિ તે સુસ્થિરમસ્તિ રાઘવ ।
 તદિમા રઘુરાજ કન્યકા
 વિરહાભોનિધિતઃ સમુદ્ધર ॥ ૪૦ ॥
 પ્રભુણા કરુણાવતા ત્વયા
 ન વિલમ્બઃ કરણીય એવ ચેત્ ।
 પરિપાલય ઘોષસુન્દરી
 નિજનાથાઃ સ્મરભાણીડિતાઃ ॥ ૪૧ ॥
 રઘુનાથ ભવાન્ ભવાર્ણવે
 પ્રકટોઽભૂર્નિજસૌખ્યહેતવે ।
 સ કથં નિજનાથસુન્દરી
 નિવહં સંવ્યથયન્ ન લજ્જતે ॥ ૪૨ ॥
 ઇતિ શુશ્રુમ દેવકાર્યકૃત્
 કૃતવેશઃ પુરુષોત્તમો ભવાન્ ।
 તદિમાઃ સુરલોકસુન્દરીઃ
 વિરહાર્તાઃ પરિપાલય પ્રભો ॥ ૪૩ ॥
 પરિપાલય નાથ સેવકાન્
 નિજલાવણ્યસુધૈકસંશ્રયાત્ ।
 ઇતિ તે વિરુદાવલી યથા
 ન વિશીર્યેત્ કરુણારસામ્બુધે ॥ ૪૪ ॥
 સ્મરસુન્દર કાપિ મૂર્ચ્છિતા
 પ્રમદં કાપિ તનોતિ મન્ત્રવિત્ ।
 મુહુરેવ ચ કાપિ ધાવતિ
 ત્રપયા કાપિ નિરોધિતાભવત્ ॥ ૪૫ ॥
 પ્રલપત્યપિ કાપિ ભૂરિશઃ
 કરુણાં કાપિ નિભાલતે તનુમ્ ।
 જડવત્ પ્રણયેન કાપ્યભૂદ્
 બહુશઃ ખિદ્યતિ રામ કાચન ॥ ૪૬ ॥
 પુલકાનિ બિભર્તિ કાચન

સ્વરભઙ્ગં કુરુતે ચ કાચન ।
પ્રણયેન ચ કાપિ કમ્પતે
મલિનાઙ્ગી ખલુ રામ કાપ્યભૂત્ ॥ ૪૭ ॥

અથ કાપિ કરોતિ રોદનં
પૃથુમુક્તાફલલોચનાશ્રુભિઃ ।
પ્રિય કાપિ વિલીનવૃત્તિકા
ભુવનં શૂન્યમિવૈવ વીક્ષ્યતે ॥ ૪૮ ॥

ઇતિ નિત્યમુપસ્થિતં મહત્
કદનં ઘોષપુરીમૃગીદૃશામ્ ।
કૃપયા ક્ષપયાતિકોમલ
પ્રકૃતે રામ ધનુર્ધરાગ્રણીઃ ॥ ૪૯ ॥

અયિ રામ ધનુર્ધરાગ્રણીઃ
પ્રસભં રાજકુમાર પાલય ।
નહિ ચેન્નિહનિષ્યતે સ્મરો
નિજનાથાઃ ખલુ ઘોષસુન્દરીઃ ॥ ૫૦ ॥

મહતીં શ્રિયમાત્મવાનસિ
સ્મરસિ ત્વં કિમુ ધેનુધોરણીઃ ।
અધુનાપિ તવૈવ ગોપતે હૃદિ
વાઞ્છન્તિ ગવેન્દ્રતાં પ્રભો ॥ ૫૧ ॥

સતતોત્સવભૂરિભાગ્યવા
નસિ સાકેતપુરીપતેઃ સુતઃ ।
ન ભવન્તમિહ ત્યજન્ત્યમી
સ્વસખાયઃ ખલુ ગોપપુત્રકાઃ ॥ ૫૨ ॥

મહતી ખલુ રામ વર્તતે
ભવતઃ શ્રીર્ગુરુગોપવેશ્મસુ ।
ન તથા હૃદયં ધિનોત્યસૌ
નૃપ સમ્પત્તિરપારકુઞ્જરા ॥ ૫૩ ॥

પિતૃતો ભવતે પ્રદર્શિતા
કમલા કોટિગતૌઘસેવિતા ।
કિમુ વિસ્મરણો ભવિષ્યતિ

પ્રણયાવધ્નગવેન્દ્રવેશ્મનઃ ॥ ૫૪ ॥

જનની તવ ગોપસુન્દરી

રઘુવર્ચ ત્વયિ પુત્રવત્સલા ।

ત્વમપિ સ્ફુટરાજ્યસમ્પદં

પ્રણયેનૈવ વિધૂય સંસ્થિતઃ ॥ ૫૫ ॥

ઇતિ રામ વિગર્હણં તવ

પ્રકટં પ્રેમવશેન કથ્યતે ।

નૃપપુત્ર ન ચેત્ ત્વમીશ્વરઃ

કિમુ લોકે સુલભોઽસિ મૃગ્યતામ્ ॥ ૫૬ ॥

નવનીતસમૂહતસ્કરો

વ્રજરામાપરિરમ્ભપેશલઃ ।

સુલભોઽપ્યસિ ઘોષભૂષણ

સ્વકલીલારસમાત્રકૌતુકી ॥ ૫૭ ॥

ઇતિ દૂત્યપરાયણાશયૈ

વ્રજદૂતીનિવહેરુદીરિતમ્ ।

વચનં સુનિશમ્ય રાઘવઃ

પ્રહસન્ પ્રાહ મનોહ્રયા ગિરા ॥ ૫૮ ॥

શ્રીરામ ઉવાચ ।

સાત્યન્તં મે પ્રિયા સીતા હૃદ્ગતા બહિરુદ્ગતા ।

મોહયિત્વા સહૃદયં હાહા કુત્ર ગતા જવાત્ ॥ ૫૯ ॥

ન તાં વિના ક્ષણં સ્થાસ્થામ્યહમીશોઽપિ સમ્પદામ્ ।

સા મે વિગર્હણં કુર્યાદિદિ કીડેયમન્યતઃ ॥ ૬૦ ॥

તદ્ભૂવિજૃમ્ભવશગો બિભેમિ વ્રજદૂતિકાઃ ।

તત્સ્વીકૃતિમહં કૃત્વા શ્રોષ્યામ્યન્યાભિવાઞ્છિતમ્ ॥ ૬૧ ॥

જનકસ્ય ગૃહે જાતા સા મે સ્વપ્રગતાઽબ્રવીત્ ।

તાં ત્યક્ત્વા કથમન્યાસુ કુર્વાય પ્રણયોત્સવમ્ ॥ ૬૨ ॥

સા મે યદિ પ્રકુપ્યેત તદા કિં મે ભવેદિતિ ।

મુહુઃ સઞ્ચિન્ત્ય નાન્યાસાં પ્રણયં પાલિતું ક્ષમઃ ॥ ૬૩ ॥

તદ્ વ્રૂત મદ્વચસ્તત્ર ગત્વા યૂયં સુદૂતિકાઃ ।

આશ્વાસયત તાઃ કાન્તા ભૂયો મદ્ધિરહાતુરાઃ ॥ ૬૪ ॥

ભવતીભ્યો વરં દત્તં સ્મરામિ વ્રજયોષિતઃ ।

તત્ર કાલં પ્રતીક્ષધ્વં યાવત્ સીતાસમાગમઃ ॥ ૬૫ ॥

તથાહં વિધિવત્ કૃત્વા ભૂયઃ પરિણયોત્સવમ્ ।

તસ્યૈ મહાપદં દત્વા મહિષીત્વેન ભાવિતમ્ ॥ ૬૬ ॥

ભવતીભિસ્તતઃ સડ્ગં કરિષ્યામિ વ્રજાડ્ગનાઃ ।

ઇત્યેવં ભાષમાણો તુ તસ્મિન્ રાઘવપુડ્ગવે ॥ ૬૭ ॥

આયયુર્મુનયઃ સર્વે દૂતીનાં પુરતઃ સ્થિતાઃ ।

સ્થૂલાક્ષઃ શર્કરાક્ષશ્ચ કમ્બુર્મધાતિથિઃ શુકઃ ॥ ૬૮ ॥

નારદઃ પર્વતશ્ચૈવ સુધર્મા ચૈકલો દ્વિજઃ ।

મિત્રભવનોડપ્યથો ધૌમ્યઃ શતાનન્દો વિશારદઃ ॥ ૬૯ ॥

જમદગ્નિસ્તથા રામો વશિષ્ઠો વામદેવકઃ ।

અન્યે ચૈવ તપોવીરાઃ પ્રાદુરાસુર્મુનીશ્વરાઃ ॥ ૭૦ ॥

જાબાલિઃ પિપ્પલાદશ્ચ શાણ્ડિલ્યો લોહિતસ્તથા ।

ઉદ્દાલકો દેવલશ્ચ લોમશશ્ચ મહામુનિઃ ।

તે તત્ર બોધયામાસુર્ધર્મજ્ઞાં રઘુપુડ્ગવમ્ ॥ ૭૧ ॥

સુનય ઊચુઃ ।

શ્ૃણુ રામ મહાબાહો નૈવ વક્તુમિહાર્હસિ ।

ત્વદડ્ગસડ્ગિની સીતા નોદ્ધાહં સમુપેક્ષતે ॥ ૭૨ ॥

શૈશવે શિશુરૂપા સા તારુણ્યે તરુણાકૃતિઃ ।

તિરોભાવે તિરોભૂતાવિભાવિ પ્રકટાકૃતિઃ ॥ ૭૩ ॥

ચન્દ્રેણ ચન્દ્રિકેવાસૌ ત્વચૈવ સહ વર્તતે ।

ગચ્છ રામ મનોજ્ઞાં તત્ પ્રમોદવનમુત્તમમ્ ॥ ૭૪ ॥

તત્રસ્થા વ્રજદેવીશ્ચ રમયસ્વ ચિરં પ્રભો ।

તા એવ પ્રથમં તસ્યાઃ કરિષ્યન્તિ વિકૈતવમ્ ॥ ૭૫ ॥

દૂત્યં તથા ભવત્સડ્ગં કારયિષ્યન્તિ યોષિતઃ ।

તાસ્વાવિષ્ટા તતઃ સીતા રંસ્યતે ભવતા સમમ્ ॥ ૭૬ ॥

સ્વયં ચ રંસ્યતે સાક્ષાત્ સીતા સહજસુન્દરી ।

નાત્ર ત્વયા ક્વચિત્ કાર્યો વિકલ્પો રઘુનન્દન ॥ ૭૭ ॥

તાસામેવ હિતાર્થાય ભક્તાનાં વ્રજયોષિતામ્ ।

ત્વત્તઃ પ્રાદુરભૂદેવા ભેદેન દર્શનં ગતા ॥ ૭૮ ॥

પુનશ્ચાન્તર્હિતા ભૂત્વા પ્રમોદવનમાગતા ।

તત્ર સા શોભતે નિત્યં સરયૂતીરવાસિની ॥ ૭૯ ॥

પ્રમોદવનમધ્યસ્થા તદેવીભિશ્ચ પૂજિતા ।

તાસાં મધ્યેડનિશં ભાતિ પ્રમોદવનદેવતા ॥ ૮૦ ॥

રક્તાશોકલતાકુઞ્જં સીતાસૌ તત્ર કાનને ।

ત્વં તાત ગચ્છ તત્રૈવ પૂરયસ્વ મનોરથાન્ ॥ ૮૧ ॥

નેત્રોત્સવં તથાસ્માકં દેહિ રાઘવપુડ્ગવ ।

ત્રૈલોક્યે ચ મહામોદં વર્ધયસ્વ મહામતે ॥ ૮૨ ॥

નાતો વિલમ્બનં કાર્યં વયં દૂત્યમુપાગતાઃ ।

તત્રૈવ સીતયા સાઘ્દ્યં શોભન્તે વ્રજયોષિતઃ ॥ ૮૩ ॥

શ્રુતિરૂપા નિત્યસિદ્ધા અગ્નિપુત્રાશ્ચ યોગિનઃ ।

અન્યે ચ દિવ્યમુનયો વાઞ્છન્તિ ભવદાગમમ્ ॥ ૮૪ ॥

યોષિદ્ભૂપં વિધાયૈતે કામેન ક્ષુભિતાશયાઃ ।

ત્વામેવ નિત્યં વાઞ્છન્તિ તત્ર ગચ્છાધુના પ્રભો ॥ ૮૫ ॥

ઇતિ તેષાં વયઃ શ્રુત્વા રામઃ પ્રહસિતાનનઃ ।

મહાન્તમુત્સવં કૃત્વા સર્વાસ્તાન્ વિસસર્જ હ ॥ ૮૬ ॥

ઓમિત્યુક્ત્વા દૂતિકાશ્ચ વિસસર્જ નૃપાત્મજઃ ।

દૂત્યોડપિ તેન વાગ્વન્યં કૃત્વા પ્રમુદિતાશયાઃ ॥ ૮૭ ॥

આયાતિ ભવતીનાં વૈ નાથઃ સઞ્જાતકૌતુકઃ ।

ઇતિ તાભ્યો વ્રજસ્ત્રીભ્યઃ પૃથક્ સત્યં ન્યવેદયન્ ॥ ૮૮ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ ષડ્વિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૬ ॥

૮૮/૧૦૯૮

૦૨૭. રામરાસો નામ સપ્તવિંશોઽધ્યાયઃ ।

અથાગમચ્છરત્કાલઃ પ્રમોદવનમધ્યતઃ ।

ઉત્કુલ્લપકુજવનઃ પરાગોદ્ધૂલિતામ્બરઃ ॥ ૧ ॥

સપ્તચ્છદોગ્ર સૌગન્ધ્યસમૂહોન્મત્તદિગ્ગજઃ ।

મૃદુચન્દ્રકરસ્પર્શસહજોત્કુલ્લકૈરવઃ ॥ ૨ ॥

ઉત્કુલ્લમલ્લિકાવલ્લીકુસુમસ્તવકાન્વિતઃ ।

ખેલત્મગ્જનદામ્પત્યસમ્ભ્રમોદ્ભૂતમન્મથઃ ॥ ૩ ॥

ચકોરીવદનાન્તઃસ્થ નિશાકરકરામૃતઃ

હંસકારણવાકીઽસલિલોદ્ધરણોદ્ધરઃ ॥ ૪ ॥

કગ્જકિગ્જલ્કપુગ્જાન્તર્લીનપ્રચુરષટ્પદઃ

કાશપુષ્પપ્રતીકાશચમરીપુચ્છમણ્ડલઃ ॥ ૫ ॥

પ્રમોદવનસમ્કુલ્લમાલતીસૌરભાન્વિતઃ ।

સન્તતસ્વચ્છસરયૂસલિલાચિતબાલુકઃ ॥ ૬ ॥

ગોપગોપીહૃદ્દુત્સાહવર્ધનઃ પુષ્ટિકારકઃ ।

દૃષ્ટ્વેદૃશં તુ સમયં રામો રમણકોવિદઃ ॥ ૭ ॥

ગોધોરણીં પુરસ્કૃત્ય પ્રમોદવનમાગમત્ ।

તત્ર ગત્વા કૃતાકલ્પઃ સહજોત્સવસુન્દરઃ ॥ ૮ ॥

અઙ્ગલાવણ્યસન્દોહપ્રકાશિતદિગન્તરઃ ।

ગોપાનુવાચ સકલાન્ ભ્રાતૃશ્ચ લક્ષ્મણાદિકાન્ ॥ ૯ ॥

હે લક્ષ્મણ ગવાં ગોષ્ઠે રચ્યતાં પરિતોડત્ર વૈ ।

ગોપૈઃ સાધ્વં શાદ્રલાનિ ચાર્યતાં મમ ધેનવઃ ॥ ૧૦ ॥

અહમત્ર કરિષ્યામિ પ્રમોદવિપિનાન્તરે ।

પૂજા કામેશ્વરસ્યાઙ્ગ દેવદેવસ્ય સન્તતમ્ ॥ ૧૧ ॥

ભરતેન ચ શત્રુઘ્ન સાર્ધં ત્વં ગાશ્ચ ચારય ।

અત્ર સ્યાત્ કોઽપિ ચેદ્વિઘ્નઃ પ્રતીકાર્યસ્તથૈવ સઃ ॥ ૧૨ ॥

પ્રમોદવનકુગ્જેષુ કરિષ્યામિ મનોરથમ્ ।

ઓમિત્યુક્તવન્તમથો વિસૃજ્ય લક્ષ્મણં ચ તાન્ ॥ ૧૩ ॥

અન્તઃ પ્રમોદવિપિનમિયાય રઘુનન્દનઃ ।

તત્ર ગત્વા શશિજ્યોત્સ્ના વિસતન્તુપટોજ્જવલાઃ ॥ ૧૪ ॥

સુધામયીઃ શરત્પૂર્ણા રજનીરાજુહાવ સઃ ।

દ્વિપરાર્ધાન્તેડપિ નિત્યાસ્તાસ્તસ્ય પુરતોડભવન્ ॥ ૧૫ ॥

તાસુ ક્રીડનમારેભે દિવ્યકેલીવિશારદઃ ।

તત્ર સ્થિત્વા મહાકુઞ્જ જુગુઞ્જ કલવેણુના ॥ ૧૬ ॥

તત્ર વેણુરવે ગાનમકરોદિદમાદરાત્ ।

ઇત્યેહિ જનકનન્દિનિ મદન્તઃ

સન્તાપહરણચન્દ્રિકાવતારવિગ્રહે

મદડ્ગસઞ્જાતપ્રમોદવનહરીલીલાયિતગતે

સહજચિદાનન્દમયતારુણ્ય

વિલાસવૈભવાધિવાસિતે ॥ ૧૭ ॥

ચિલ્લોકસ્વામિનિ કામિનીજનગર્વાપહાર

મકરધ્વજપતાકે વેદિમધ્યે મહામત્તમાતડ્ગગામિનિ

રાકેશપ્રભાવલેપનિર્વહણવદનકાન્તે

કૈશોરલીલામતિલડ્ધ્યવર્તમાને ॥ ૧૮ ॥

પ્રમોદવનવૃન્દાવન-મન્દારવન-કદમ્બવન-પારિજાતવનેશ્વરિ

કુઞ્જભુવનેશ્વરિ રક્તાશોકલતામણ્ડપમધ્યસ્થે સ્મરમન્ત્રમહાવિદ્યે

શ્રીમન્ત્રવિદ્યે મહામન્ત્રવિદ્યે મહાશ્રીયન્ત્રનાયિકે મહાયકનાયિકે

માતડ્ગકુલપૂજનીયચિન્તામણિચરણનખચન્દ્રિકે ॥ ૧૯ ॥

ચઞ્ચલાપાડ્ગસક્લોભિતકોટિકન્દર્પકામિનીહૃદયે

કોટિબ્રહ્માણ્ડકમલાસમુચ્ચયરૂપવિગ્રહે

મન્દસ્મિતમાત્રનિરસ્તવિરહશોકે હા ભામિનિ

હા ચણ્ડિ હાત્યન્તકોપને હાતિશયદ્ધુરાધ્યશીલે

ભૂલીલાદિવિવિધાકારાવાન્તરાવતારાતિનિમગ્નમાનસે ક્વાસિ ક્વાસીતિ

ઐં ઐં ઐં ઐં આનન્દવલ્લિકે ક્વાસિ ક્વાસીતિ જગૌ ॥ ૨૦ ॥

તતસ્તદાકાર્યં સુવેણુનિઃસ્વનં

પ્રિયોદિતં મન્મથવેગ વર્ધ્નનમ્ ।

સ્મરોન્મદપ્રોહ્લતમાનસા બહિ

હૃદન્તરાદાવિરભૂન્નિતમ્બિની ॥ ૨૧ ॥

અશોકવલ્લીવનમણ્ડપાન્તરાદ્
વિનિઃસરન્તી સહજારુણાંશુકા ।
ઘટસ્તની સન્મણિહારભૂષણા
સ્ફુરત્પદન્યાસવિરઞ્ચિતાવનિઃ ॥ ૨૨ ॥

મરાલગત્યઞ્ચિતમઞ્જુવિગ્રહા
નિતમ્બભારોદ્ગહનાક્ષમા રમા ।
મૃદુસ્મિતદઘોતવિભાસિતાનના
મનોહરાપાડ્ગવિભૂષિતેક્ષણા ॥ ૨૩ ॥

અનર્ધકાઞ્ચીગુણનાદિઘણ્ટિકા
મનોહ્રાકેયૂરવિલમ્બિદોર્લતા ।
ત્રપાનિમગ્ના કલિતાવગુણના
સુવૃત્તદીવ્યજજઘનપ્રભામ્બરા ॥ ૨૪ ॥

સુકણ્ઠકણ્ઠી શુભસૂત્રશોભિતા
સભાગસૌભાગ્યસમૂહસંગતા ।
સમાનશીલૈઃ પ્રચુરૈઃ સખીજનૈઃ
સનાથપર્યન્તપુરસ્થલસ્થિતા ॥ ૨૫ ॥

પરિસ્ફુરચ્ચારુકપોલમણ્ડન
પ્રતિષ્ઠતાટક્રુમણિપ્રભાભરા ।
પ્રસૂનચિત્રીકૃતચારુવેણિકા
સુનાસિકાશોભિમહામણિત્રયા ॥ ૨૬ ॥

સુમઞ્જુસિન્દૂરસમૂહસુન્દર
પ્રસર્પિસીમન્તિતરત્તપટ્ટિકા ।
લલાટપર્યન્તવિરાજિભૂષણ
પ્રભાસમૂહૈઃ પરિવેપિતાનના ॥ ૨૭ ॥

સા રાઘવેન્દ્રસ્ય જવેન સન્નિધૌ
સમેત્ય કણ્ઠે મણિમાલિકામધાત્ ।
તયોર્વિનિર્વૃત્ય વિવાહમડ્ગલં
સખીજનઃ કુઞ્જગૃહે વિધાનવિત્ ॥ ૨૮ ॥

પ્રવર્તયામાસ મિથો રતિક્રિયાં

નવીનસઙ્ગોઘેદનઙ્ગકૌતુકામ્ ।
તતસ્તથોસ્તત્ર દિને દિનેઽભવ
ન્મહોત્સવઃ પૂર્ણસખીમનોરથઃ ॥ ૨૯ ॥

શૃંગારયામાસ રઘૂદ્વલઃ પ્રિયાં
પ્રિયાપિ તં દિવ્યયુવાનમાદરાત્ ।
એવં તદન્યોન્યમભૂત્ કુતૂહલં
દામ્પત્યભાવપ્રણયેન સચ્ચિતમ્ ॥ ૩૦ ॥

પરસ્પરાલાપનિરીક્ષણાદિષુ
પ્રવૃદ્ધ ઉચ્ચૈઃ પ્રણયસ્ય વારિધિઃ ।
અભૂદમર્યાદતરઃ સમન્તતો
યથાન્યવાર્તા ધરણીં સમાક્રમત્ ॥ ૩૧ ॥

સાકેતનગરદ્વારા રાસભૂઃ સહવેશ્મસુ ।
સરયૂતટકુઞ્જેષુ રત્નપર્વતસાનુષુ ॥ ૩૨ ॥
ક્રીડાસ્થાનેષુ દિવ્યેષુ મહાસામ્રાજ્યભૂતિષુ ।
વાટિકાતટવાપીષુ પ્રમોદવનમધ્યતઃ ॥ ૩૩ ॥

દ્યૌ કેલિરસં રામો રામયા સહ સન્તતમ્ ।
કવચિદ્ ગુઞ્જાવિભૂષાઢ્યો વનમાલાવિભૂષણઃ ॥ ૩૪ ॥

મયૂરચન્દ્રિકોત્તંસી વિતેને નયનોત્સવમ્ ।
કવચિચ્ચન્દનકાશ્મીરમકરીપત્રચિત્રિતઃ ॥ ૩૫ ॥

રત્નાકલ્પમનોહારી ચકારાતીવ સમ્પદમ્ ।
કવચિચ્ચ કનકોષ્ણીષરત્નસ્તવકશોભિતઃ ॥ ૩૬ ॥

હેમકચ્ચુકલિમાઙ્ગો રેજે રાજોત્તમો યથા ।
કવચિત્ પીતામ્બરધરઃ શુભ્રધૌત્રવિરાજિતઃ ॥ ૩૭ ॥

આબદ્ધચૂડાચિકુરશ્ચકાર પ્રિયયા મુદમ્ ।
કવચિચ્ચ મલ્લકચ્છાઢ્યઃ સુવર્ણધૃતકુણ્ડલઃ ॥ ૩૮ ॥

કરસ્થવલયોલ્લાસી રરાજ રઘુન્દનઃ ।
કવચિત્રાસામણિભ્રાજી શ્રીમદાનનમણ્ડલઃ ॥ ૩૯ ॥

પ્રિયાકલ્પિતપુંવેશો રેજે શ્રીરામચન્દ્રમાઃ ।

કવચિત્ કિરાતવેશેન સત્રઘ્નલલનાસખઃ ।
મૃગયાભિરતિર્વીરો વ્યરોચત વનાન્તરે ॥ ૪૦ ॥

એવં વિચિત્રચનાન્વિતકેલિકારઃ
કન્દર્પકોટિકમનીયકલાકલાપઃ ।
દાસીજનપ્રતિવિભૂષિતદિવ્યરામા
તારુણ્યમોદમદિશરસપાનમત્તઃ ॥ ૪૧ ॥

અન્યોન્યમુજ્જવલરસોદધિહાવભાવ
રિડ્ગત્તરડ્ગશતસાન્દ્રતરાર્દ્રમૂર્તિઃ ।
ચક્રે વિલાસરસિકો વિવિધાન્ વિલાસાન્
શ્રીમત્પ્રમોદવનકુઞ્જગૃહે સુરમ્યે ॥ ૪૨ ॥
ઇત્યં વિહરતસ્તસ્ય રામયા સીતયા સહ ।
દ્વિપરાધ્વન્તિમભવદ્ બ્રહ્મણો રજની હિ સા ॥ ૪૩ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ સપ્તવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૭ ॥

૪૩/૧૧૪૧

૦૨૮. રામરાસો નામ અષ્ટાવિંશોઽધ્યાયઃ ।

તતઃ પ્રવર્તતે ઘોરં તમો ભાવપિધાયકમ્ ।
સ્વેરસ્તમભૂતેજઃ શશુભે જ્યોતિષાં ગણઃ ॥ ૧ ॥
તારકૌઘાઃ પ્રાદુરાસન્નુલૂકાઃ સમ્પ્રપેદિરે ।
પદ્મકોશાન્તરે બદ્ધાઃ જુગુઞ્જર્ન મધુવ્રતાઃ ॥ ૨ ॥
મધુરોલ્લાસસંશોભિ બભૌ કૈરવિણીવનં
વિટપેષુ ચ નિદ્રાણાઃ પતડ્ગા ન ચ ભાષિરે ।
સંવીક્ષ્ય તામસીં વેલાં રામઃ પ્રોવાચ જનકીમ્ ॥ ૩ ॥
જનકનન્દિનિ સમ્પ્રતિ વર્તતે
રજનિરુત્સુકકોકગણાર્તિદા ।
સ્ફુરદુલૂકકદમ્બકમોદ
કૃત્તિમિરઘોરપટાવૃતકાનના ॥ ૪ ॥
કટુ રટન્તિ ચ સમ્પ્રતિ ફેરવાઃ

સુકલહંસરવશ્ચ તિરોહિતઃ ।
શ્રવણયોઃ કુરુતે કટુતામસૌ
કિમપિ ચક્રવધૂ નિવહારવઃ ॥ ૫ ॥

ન ખલુ સમ્પ્રતિ વઙ્ગુલકાનનં
વિકસિતં વિતનોતિ દૃગુત્સવમ્ ।
કુમુદિની પ્રવિભર્તિ વિકાસિતાં
વિતથસૌરભસમ્પદુપેક્ષિતા ॥ ૬ ॥

કિમપિ ગાયતિ ચ ભ્રમરાવલી
વિકટકુઙ્ગલતાવનવેશ્મસુ ।
દધતિ રત્નગિરેસ્તટભૂમય
સ્તિમિરસઙ્ઘકૃતં સ્વપરાભવમ્ ॥ ૭ ॥

ઇતિ નિશમ્ય નિશાગમવર્ણનં
જનકજા સમભાષત વલ્લભમ્ ।
ઇયમહો રજની ન નિવર્તતે
પ્રલય એષ વિધેરપિ નાશકઃ ॥ ૮ ॥

ભજતિ ભૂતગણઃ પ્રકૃતિં પરાં
પ્રકૃતિરેતિ પરે પુરુષે લયમ્ ।
પુરુષ એતિ ભવન્તમમું પરં
નિજવિલાસરતં પુરુષોત્તમમ્ ॥ ૯ ॥

ત્વમધુનાપિ રતેર્ન નિવર્તસે
સહજચિત્સુખકેલિકલાનિધિઃ ।
યદપિ નાથ ગતા લયમીદૃશાઃ
શતશ એવ વિરઞ્ચિહરીશ્વરાઃ ॥ ૧૦ ॥

ત્વમવધિઃ પરમં પુરુષોત્તમઃ
સતતકાલકલાકલનાત્મકઃ ।
પ્રિય ભવન્તમુપેત્ય ગતોઽ
પ્યસાવગત એવ વિવાત્યત ઇત્યહો ॥ ૧૧ ॥

અહમપિ પ્રભુણા ભવતા સહ
પ્રમુદકાનનકુઙ્ગવિલાસિની ।
ન કલયે પ્રણયેન ચ સમ્ભવં

ન વિરતિં સુખકેલિમહોત્સવે ॥ ૧૨ ॥

અથ યદિ સ્વપનસ્પૃહયા પ્રભો
કિમપિ તે નયનેડલસપક્ષ્મણી ।
તદહમપ્યધુના સ્વપિમિ ક્ષણં
ભવદુદારભુજાન્તરવર્તિની ॥ ૧૩ ॥

ભવદુરોનયનાનનનાસિકા
હૃદયપાણિપદાવયવાશ્રિતા ।
વિરચયામિ સુષુપ્તિરિવોછવસ
ત્રિગમશબ્દમયી વિરતિં ન કિમ્ ॥ ૧૪ ॥

નિધુવનાન્તમિતા શ્વથવિગ્રહા
સ્વપિમિ નાથ કદા ભવતા સમમ્ ।
સ્વદયિતસ્ય સુષુપ્તિદશાજુષ
સ્તવ મુખેન્દુનિરીક્ષણં મક્ષમા ॥ ૧૫ ॥

નહિ નિમીલિતલોચનપદ્મજો
ડપ્યથ ભવાનપિ માં પરિમુગ્ધસિ ।
સુખસુચન્ત્રિતદોપરિરમ્ભણ
પ્રણયકેલિકલાકુલવિગ્રહઃ ॥ ૧૬ ॥

અલસલોચન એષ સખીજનો
ડપ્યલમિહ સ્વપિતીતિ વિભાવ્યતે ।
ઇહ ન સોડપિ જનોડસ્તિ ય એત્ય
નો દિશતિ નાગલતાદલવીટિકામ્ ॥ ૧૭ ॥

કથયતો રતિવલ્લભયોર્મિથઃ
સપદિ કાપિ સખી સુસમાયયૌ ।
ન યુવયોરધુનાપિ દિનાત્યયે
ભવતિ સુપ્તિરતીવવિલાસિનોઃ ॥ ૧૮ ॥

નવનિકુઞ્જલતાવનમણ્ડપે
કુસુમકલ્પમતલે કુરુથો ન કિમ્ ।
નિધુવનક્રિયયા સહજં સુખં
સ્મરવિલાસકલાકુશલૌ યુવામ્ ॥ ૧૯ ॥

निधुवनश्रमसङ्गतनिद्रयो
 श्वराणवाङनमेत्य करोति या ।
 किमु न साप्यलमद्भुतदासिका
 रलसि दम्पतिसुमिरलस्यगा ॥ २० ॥
 धत्थं सप्तीगिरं श्रुत्वा स्मृत्वा सीतारघूद्वौ ।
 शय्यामन्दिरमत्युच्चैराजगमतुरनुत्तमम् ॥ २१ ॥
 यन्तनागुरुधूपाढ्यं कर्पूरोज्ज्वलदीपकम् ।
 शय्यान्तावनिविन्यस्त दिव्यास्तराणैर्न्दुकम् ॥ २२ ॥
 नानारङ्गसूतानेक दिव्यचित्रविचित्रितम् ।
 कुञ्जवल्लीवनान्तःस्थमन्दारद्रुममूलगम् ॥ २३ ॥
 रक्तपीतप्रभाशोभिरलवेदपयुरि स्थितम् ।
 सुवर्णसम्पुटन्यस्तताम्बूलोदलवीटिकम् ॥ २४ ॥
 कल्पद्रुमप्रसूनस्त्रावासोलङ्कारभूषितम् ।
 सम्भोगमल्लयुद्धान्त सुभ्रमव्यजनाञ्चितम् ॥ २५ ॥
 सुगन्धिमिष्टमधुरपक्वान्नादिसमायुतम् ।
 प्रोद्भासिरलचषकोपेतमैरेयभाजनम् ॥ २६ ॥
 धूतकेलिङ्गियोपाययतुष्पधादि संयुतम् ।
 उभरलचतुष्कस्थपानीयकलशीयुतम् ॥ २७ ॥
 रत्नज्योतिसमुद्भासिपृथुदर्पणमण्डलम् ।
 वेश्माभ्यन्तरवेश्मान्तज्वलत्सुस्थिरदीपकम् ।
 सप्तीजनकृतान्वीक्षा गवाक्षशतसङ्कुलम् ॥ २८ ॥
 तत्र गत्वा निजालीभिः कृताकल्पां निजं श्रियम् ।
 रमयामास रामेन्दुर्वस्मररतोत्सवे ॥ २९ ॥
 सभ्यो जाम्बूनदीं मालां दत्त्वा सीताकराम्बुजे ।
 रामस्य रोषयामासुः कण्ठे पुलकसुन्दरे ॥ ३० ॥
 तस्याः काञ्चीगुणान्निस्पर्शोत्कम्पिकरे प्रिये ।
 सभ्यस्तूर्णं विनिर्याताः शय्यामन्दिरतो बहिः ॥ ३१ ॥
 तत्रैतयोः काकुपयःशताकुलं

પ્રભૂતકન્દર્પશરોદ્ધુરં રતમ્ ।
બભૂવ ભૂયો ન ન નેતિ કાન્તયા
નિવાર્યમાણોદ્ધુરકાન્તખેલિતમ્ ॥ ૩૨ ॥

પ્રિયઃ પરીરભ્ય મનોરમાં પ્રિયાં
સ્તનદ્વયામર્દનજાતસમ્ભ્રમામ્ ।
યુયુમ્બ બિમ્બીકૃલકોમલેઽધરે
રદ્વ્રણારોપણજાતવેદનામ્ ॥ ૩૩ ॥

બલેન સા તસ્ય સુબાહુચન્દ્રણાં
નિવાર્ય નીવીં પ્રદદૌ કરં હિ સા ।
દ્વિતીયકેન પ્રસભં ચ પાણિના
સુદૂરયામાસ યુવાનમદ્ભુતમ્ ॥ ૩૪ ॥

બલી સ તસ્યાશ્ચરણદ્વયં જવા
ત્રિજાસમારોપ્ય મુખેન્દુમણ્ડલમ્ ।
યુયુમ્બ સુસ્નિગ્ધકપોલભાસ્વરં
વૃતાલકાલીઅમરીશતાકુલમ્ ॥ ૩૫ ॥

હઠાત્ સમાકૃષ્ય પદદ્વયેન સા
વિવ્યાધ વક્ષસ્થલમસ્ય કામિનઃ ।
તતોઽભવન્નૂપુરકિઙ્કિણીરવઃ
પ્રસુમહંસૌઘવિતીર્ણસમ્ભ્રમઃ ॥ ૩૬ ॥

રામશ્ચ તન્નૂપુરયુગ્મશિઞ્જિતૈઃ
મનઃ પ્રભૂતદ્વિગુણસ્મરાર્દિતઃ ।
રટૈર્વિનિષ્પિષ્ય રદચ્છદં પુનઃ
સંરમ્ભતસ્તત્પરિરમ્ભમાચરત્ ॥ ૩૭ ॥

સા રામચન્દ્રસ્ય ભુજદ્વયાન્તર
સ્થિતાર્દિતા વક્ષસિ તેન વક્ષસા ।
ચચાલ નાલિઙ્ગનસઙ્ગમોદ્ભવ
પ્રમોદસમ્બન્ધનિમીલિતેક્ષણા ॥ ૩૮ ॥

યુયુમ્બ તસ્યાઃ સ્ફુટકોરકાકૃતી
દૃશોઃ (શૌ ?)સકાસી વદનં નિભાલયન્ ।
તસ્થૌ પુનર્નાવિગુણં પિધાય સા

करद्वयेनोत्पुलकावलीतनुः ॥ ३९ ॥

स तत्करौ पङ्कजकोरकाकृती
उठात् समुत्क्षिप्य बभञ्जनीविकाम् ।
तावत्तु सा योरुयुगं सुवेष्टितं
कृत्वा कराभ्यां य वराङ्गमप्यधात् ॥ ४० ॥

स तन्नितम्बद्वितयं मनोरमं
लिलेप स्रूक्षमैः करजैः स्मरोद्धतः ।
समालम्ब्य स्तनकुण्डलद्वयं
स्ववक्षसा दीर्यदुन्दारकञ्चुकम् ॥ ४१ ॥

विदीर्यमाणा कुचकञ्चुकी य सा
यकार तत्र द्विगुणं श्रियं रतेः ।
स्तनौ सुवेशेन यथा विरासतुः
प्रमत्त यक्काविव पद्मिनीदलात् ॥ ४२ ॥

उदीर्णभासोः स तयोरुरोजयो
र्नभावलीं सन्नियमान नायकः ।
स्फुटेन्द्रगोपापयवैः समाश्रितौ
यथा लतायास्तवकौ विरेजतुः ॥ ४३ ॥

साप्यस्य वक्षस्थलमुद्धृतैर्नभैः
पस्पर्श किञ्चित्स्मयदुर्मदक्षिणा ।
आवर्जयामास य दुर्लभत्वतः
स्मरातुरस्यास्य उठेन वेगिताम् ॥ ४४ ॥

स उत्पतन्मन्मथवाणवेपितो
मदोद्धतो बाहुभवेन यन्त्रयन् ।
यकार बालां मधुरांशुकञ्चुतां
विस्मष्टदीव्यज्जघनद्वयप्रभाम् ॥ ४५ ॥

विलोड्यमाना सुरते प्रियेण सा
बभूव सुरवेदकणान्तविग्रहा ।
तथाप्यमुञ्च्यत्रपया न कर्त्तुं
न्निनान्तसंशोभिमुष्पावकुण्डनम् ॥ ४६ ॥

પિધાય યોનિં કરપદ્મસમ્પુટે
પરસ્પરાસક્તિસુસડ્ગતોરુકાઃ ।
અધઃસ્થિતાપ્યુચ્છલતિસ્મ તસ્ય સા
સમાનલજ્જામદનદ્રયાકુલા ॥ ૪૭ ॥

તાં કેનચિદ્ધન્યબલેન કામુકો
નિબદ્ધ્ય નિર્મુચ્ય તદોરુબન્ધનમ્ ।
આરોપયામાસ નિજોરુચુગ્મકે
વરાડ્ગસૌલભ્યસુનિર્વૃતેન્દ્રિયઃ ॥ ૪૮ ॥

નિજોરુસંસ્થામબલાં સુચન્નિતાં
તતો નિબન્ધાચ્છલિતું ચ નો ક્ષમામ્ ।
દદર્શ વક્રત્રે પરિચુમ્બિતાધરે
પરાઙ્મુખી તાવદભૂજજવેન સા ॥ ૪૯ ॥

તસ્યાઃ સુદીર્ઘામલકાવલીં કરે
નિગૃહ્ય તાં સમ્મુખમન્વકૂલયન્ ।
તતોડપિ સા સમ્મુખવર્તિની પ્રિયા
નિમીલિતાક્ષી ન બભાણ કિઞ્ચન ॥ ૫૦ ॥

સામર્ષસકોધસહર્ષસત્રપ
સહાસસોન્માદનસાશ્રુલોચના ।
બભૂવ તૂષ્ણીમવશા સુચન્નિતા
કૃતાધરસ્પન્દલવાનુમેયગીઃ ॥ ૫૧ ॥

તતોડસ્ય વક્રત્રં શનકૈઃ પ્રપશ્યતી
બભાણ બાલા મૃદુવલ્ગુભાષિતા ।
અલં જવેન પ્રિય મુગ્ધ મુગ્ધ માં
ન નેતિ સમ્મર્દવિલોલવિગ્રહા ॥ ૫૨ ॥

સ ભાષ્યમાણોડપિ જવેન યોનિં
બભઞ્જ તસ્યાઃ ખલુ દીનયાચિતમ્ ।
હાહેતિ વક્રત્રે કરકુઞ્મલદ્રયં
પ્રકુર્વતી કાકુશતાકુલા ચ સા ॥ ૫૩ ॥

હઠેન તેન વ્યથિતેવ કામિના
રરજ્જા શય્યાપિ યથાર્દ્રયાવકૈઃ ।

કૃતોદ્ધતાં નિર્દયસૌરતક્રિયાં
તત્યાજ મૂર્ચ્છાચિતવિગ્રહાં તુ તામ્ ॥ ૫૪ ॥

સખીજનસ્તાં પ્રથમે રતોત્સવે
બાલાં કથચ્ચિત્રતિલબ્ધચેતનામ્ ।
સંસ્નાપયામાસ સુમંગ્લોદકૈઃ
વિધાનવિદ્ભિર્નિગમૈઃ પ્રબોધિતામ્ ॥ ૫૫ ॥

ઇત્થં નિશાયામતિલઙ્ઘ્ય ચેતનાં
ચકાર રામઃ પ્રિયયા રતોત્સવાન્ ।
યાવત્સ શેતે પુરુષો મહોદધૌ
ભુજંગરાજે શયને સુષુપ્તિભાક્ ॥ ૫૬ ॥

ગાવશ્ચ તસ્ય પ્રસરન્તિ સર્વતો
નિશ્વાસરૂપા ભુજગેન્દ્રપાલિતાઃ ।
તૌ કામિનૌ નિર્ભરકામકેલિભિઃ
સંશ્રાન્તચિત્તૌ દધતુઃ સ્વલીલામ્ ॥ ૫૭ ॥

તદોલ્વણા નામ જવેન રાક્ષસા ઉત્પેતુરુગ્રા બલવત્સહિસ્રાઃ ॥ ૫૮ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસો નામ અષ્ટાવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૮ ॥

૫૮/૧૧૯૯

૦૨૯. રામરાસોનામ એકોનત્રિંશોઽધ્યાયઃ ।

અથોત્પેતુઃ પરિતઃ પ્રમોદવનમુલ્વણા નામ રાક્ષસાઃ ।
સોદરકાઃ સાયુધાઃ સકવયાઃ સુતીવ્રમતથો
મદોદ્ધતાસ્તામસતામસીન્ત્રપરાક્રમા ઉલ્મુકહસ્તા
અમંગ્લાસ્તાલશતસમુચ્છ્રાયવપુષો દુર્દર્શનાઃ
પ્રજ્વલદ્વાગ્નિદૃશો ગિરિગણ્ડસમાનાંસાઃ
પૃથુતરનાસાવિનિઃ સરચ્છવાસસમુલ્કમ્પિતદ્રુમાન્
સમુન્મૂલયન્તઃ પાદવિન્યાસપ્રચાલિતધરણીભાગાઃ
સરાગાનનાઃ કરાલજટાલકેશાઃ કૃત્તિવાસસો ગણા
ઇવ વિકટાટોપતાણ્ડવપ્રચણ્ડાઃ ॥ ૧ ॥

તાન્ લક્ષ્મણોઽભિવીક્ષ્ય શ્રીરામાજ્ઞાપરાયણ

સ્તદાખિલકાર્ય પ્રસાધનયતુરોઽક્ષરબ્રહ્માકૃતિઃ
પુરુષોત્તમસ્ય દ્વિતીયા મૂર્તિશ્ચતુર્મૂર્તિર્ભગવતઃ
સજ્જીકૃતધનુઃ સુતીક્ષ્ણવિશિખધારાસારૈ
ર્નિવારિતવાંસ્તે દૃષ્ટ્વા શાદ્વલે ચરન્તં
રામધેનુકં સક્લોભયાગ્ચક્રુસ્તતોવીરઃ સધેનુકં
પ્રમોદવનાભ્યન્તરે પ્રવેશ્ય તાનાપતતઃ
પ્રચણ્ડૈઃ કાણ્ડૈર્વિવ્યાધ ॥ ૨ ॥

તે વિહ્વા દ્વિગુણસઙ્ગાતરુષો લક્ષ્મણં
વિષમમુશલસમૂઢૈરવાકિરન્ ।
સ નિજકાણ્ડવર્ષેણ મુશલાન્ દ્વિધાકરોત્ ।
તેન દ્વિધાકૃતા મુશલા દૂરાદેવ પરાવૃત્તાઃ બભૂવુઃ ।
કથગ્ચન રવિરિવ પાંસુપ્રચયાવકીર્ણમારુતાણ્ડ
વરાન્મુશલદુર્દિનાત્ સ્વરૂપં પ્રકાશયામાસ ।
તે પુનરપિ તં રાજકુમારમાચ્છાદયન્ શક્તિવૃન્દૈઃ,
સઙ્ગિન્નઃ શક્તિવર્ષેણ મૂર્છિતો ધરણ્યાં નિપપાત ॥ ૩ ॥

તતો હાહાકૃતં દિવિ દેવસૈન્યં
બભ્રામોવાચ ચાહો પ્રભો લક્ષ્મણ કથં
નિર્વિરાજ (ણ ?) ઇવાસિ સંવૃત્તઃ ।
સમ્પ્રતિ ખલુ ત્વમેવ ગોધોરણીનાયકો
નાન્યમુપલભામહે । પ્રભુસ્તુ યોગનિદ્રા
વશંવદોઽધુના શેતે ક્ષીરોદાણ્વિ પ્રાણ
પ્રદસ્ત્વમેવાસ્ય સહજકેલીનાં લીલોપધાની
કૃતસમુદ્રતનયૈકબાહોઃ સાન્દ્રતરાશ્લેષજ
પરસ્પરસુખાનુભવરસિકસ્ય આદેશોઽસૌ
ત્વાં પ્રમોદવનરક્ષાયૈ ગવાં પાલનાય ચ
મહાવિક્રમોર્જિતમેકવીરં
સ્વાનન્દવિલાસસાધનોપાયમ્ ॥ ૪ ॥

સખલુ ત્વં મૈવં કાર્ષીઃ । ભરતશત્રુઘ્નાવપિ
સમ્પ્રતિ ક્વગતાવિતિ ન પ્રતીમો યતસ્ત્વમેકાકી
મહોત્વાણૈરમીભિર્યુદ્ધસે । સંસ્મર સંસ્મર
સ્વાત્માનં સમુત્તિષ્ઠ સજ્જીકૃતધનુઃ

કોટિરાક્ષસકુલહન્યવે સૌમિત્રેયેતિ ॥ ૫ ॥

લક્ષ્મણસ્તત્ક્ષણે પ્રવિધૂયાડ્ડગવ્યથાં
નિજમહિમસંસ્મૃતિસુધાધારાભિસ્તૂર્ણમુત્યાય
ધોરતરનારાયધારાભિર્દુર્દિનૈઃ સમાચ્છાદિતવાન્
રાક્ષસમહોદરાન્ । તે ચ પ્રબલતરભુજગેન્દ્ર
ભોગોપમભુજદણ્ડકુણ્ડલીકૃતકોદણ્ડ
નિર્ગલત્કાણ્ડાગ્રસન્ધિશિરસો નિપેતુઃ પરિતઃ
પ્રમોદવનમ્ । તેષાં પતતાં શરીરાણિધરણીં
કામયામાસુસ્સમભૂચ્ચારવોજનિર્ઘાતધોરઃ ।
કેચિચ્ચ પલાયમાનાઃ ક્ષમાં સમાકમ્પયન્,
તેષાં પલાયમાનાનાં ચરણવિન્યાસ સંરમ્ભેણ
વ્યશીર્યન્ત ભૂમિભાગાઃ । એવં નિર્દલિતાખિલ
વિપક્ષસૈન્યો મહાવીરો ધનુઃ પ્રતિસંહૃત્ય ગવાં
ધોરણીમપાલયત્ । તાવત્ સુખં શેતે જાનકી
કણ્ઠપાણિઃ સકલલોકેશ્વરઃ શ્રીરામઃ ॥ ૬ ॥

અથ યામાર્ધાવશિષ્ટાયાં રજન્યાં
પ્રભોઃ પ્રબોધનાય વૈતાલિકવરવેશધારિણો
વેદા વિદ્યાધરીવેશધારિણ્યશ્ચ
મહોપનિષદ ઉત્થાનકમગાયન્ ॥ ૭ ॥

વેદા ઊચુઃ ।

જય જય નિજજનકરુણાં કુરુ કઞ્જદલનયન
સ્વયમેવોજ્જ્વભ્રમમાણાખિલસૌભાગ્યસદન
જડઃજીવાત્મનાં પરિણામમાનસ્ય તેન તદીયૈર્ધર્મેઃ
સમ્બન્ધઃ સપદિ તદાત્મનૈવ દૃશ્યોઽસિ ॥ ૮ ॥

વયુનં નામૈવ તે યેન પરમહંસોઽપિ ત્વામખિલગુણાતીત
મહિમાનં વેદ સ્વે મહિમનિ પ્રતિષ્ઠિતતમમ્ ॥ ૯ ॥

ન ખલુ ત્વમાધેયો નિરપેક્ષવૃત્તેસ્તવૈતત્પરં
પદં યત્ સૂરયો ધિયા પશ્યન્તિ, યત્ર કાઞ્ચની
રત્નોપલઘટિતા ભૂર્યત્રૈરમ્મદીયં નામ સરો યત્ર
સ્વાનન્દં સંવિદેવ વાપી યત્ર સ્વાત્માનન્દપ્રસાદ

એવ પ્રાસાદઃ સબહુવિધભોગસમુચિતશિખરાગ્ર
નિષણ્ણસત્ત્વાત્મકચિત્તસમાકાન્તો
યત્ર ત્યમેવાધિરાજો વિજયસે ॥ ૧૦ ॥

અથ દુસ્તર્કકલિતકલુષીકૃતાન્તઃકરણાનામેષ
લોકો દુર્વિભાવનોડન્તઃસાધનશતં
પ્રયુગ્જાનૈરેવ તે ભવિતવ્યં મનોમયઃ પ્રાણવપુઃ
પ્રભારૂપઃ સર્વકામઃ સર્વગન્ધઃ સર્વરસઃ સ
એષોડણુરાત્મા ચેતસા વેદિતવ્યોડયં તવ લોકઃ
સચ્ચિદાનન્દઘનો બાહ્યાભ્યન્તરો ન તં
કશ્ચન વેદ તવ ચરણપરાગપૂતાત્માનમૃતે ॥ ૧૧ ॥

જય જય સદેકસ્વરૂપ કલાત્મક કાલકલનાતિગ
ચિદેકપ્રતિષ્ઠિતનિખિલપ્રપગ્ચરચનૈકાશ્રય
વાઙ્મનસાગોચર સ્વાનન્દસિન્ધુલહરીગણસન્નિમગ્ન
નિજાન્તરાનન્દિનીસહજાલક્ષ્મીપરામ્બાસંવલિત
નિત્યનિકેતન નિરવધિકીડાર્થં વિકલ્પમાનમિદં
વિશ્વં તદ્વિશેષમેવ વિકૃતિરપિ ત્વત્પ્રકૃતિરેવેતિ
ભેદેનાપિ મનોવાકૃત્વામેવાવલમ્બતે યથા નદ્યઃ
સ્યન્દમાનાઃ સમુદ્રસેવાભિસંવિશન્તિ તથૈતાનિ
નામાનિ સર્વાણિ પુરુષં ત્વામભિસંવિશન્તિ ॥ ૧૨ ॥

અથેમે વિદ્વાંસઃ કાયવાક્યિત્તમલનિર્વર્ણણી
ત્વત્કથામૃતધારાન્તઃ કૃતાવભૃથાઃ કાય
કલેશકરાણિ તપાંસિ સમાપયન્તિ ।
યે પુનઃ સતત એવ સુખાનુભવનિકેતનં
ત્વત્પદદ્વયં ભજમાનાઃ શુદ્ધાત્મસ્વરૂપ
સ્ફુરણેનાન્તઃકરણં કાલપ્રભાવં
સત્વાદીંશ્ચ નિર્જિતવન્તઃ કુતઃ કલેશકર્માણ્યવરજયેયુઃ ॥ ૧૩ ॥

યદેતદાનન્દમયં યદેતદન્નમયાદિ ચ તસ્થાપિ
પુચ્છપ્રતિષ્ઠા ચ ત્વં તવ પૃથિવી શરીરમાત્મા
શરીરમવ્યક્તં શરીરમક્ષરં શરીરં ત્વં સર્વાન્તરાત્મા
પહતપાખ્યા દિવ્યો દેવ એકો રામચન્દ્રઃ ॥ ૧૪ ॥

અથેમે શાર્કરાક્ષા મણિપૂરકસ્થં બ્રહ્મોપાસતે
સદેકશતનાડીસ્થાનં તે તદનેનૈવ વર્ત્મના ।
ત્વામેત્ય ન પુનર્દુઃખાલયમભિસંવિશન્તિ સોડસિ
ત્વમેકો દેવઃ સર્વભૂતેષુ સ્થાનેષુ ગૂઢઃ ॥ ૧૫ ॥

અથામૂષ્વભિવ્યક્તિસ્થાનેષુ સંશ્ચકાસ્તિ સોડસિ
ત્વં પ્રતિહતરજસ્તમોવિસરઃ શુદ્ધસત્ત્વૈકવપુઃ
સ્વકર્મોપાર્જિતનાનાપુરેશઃ કાર્યકારણાસંવૃત્ત
નિખિલાંશાખિલશક્તિપરિવૃઢઃ કપીનાં
નૈગમોક્તીનામાવપનમસિ ॥ ૧૬ ॥

અથાતિદુર્લભતરસ્વતત્ત્વપ્રકાશનૈકાન્તતત્ત્વો
વિચિત્રલીલારસામૃતા કૂપારે ત્વયિ મગ્ના મત્તાસો
જનાસઃ કિમિતિ મુક્તિં લવણોદરસદનેશ
તુલ્યાં સ્પૃહયેયુર્યત ઇમે પારમહંસ્યવ્રતે સ્થિતાઃ
પદપદ્મજપરાગવિચિત્રિતવપુષસ્તન્નિર્ગલન્મકરન્દ
ધારાસ્વાદનિર્વૃતાઃ સતતમેવ વિજયન્તે ॥ ૧૭ ॥

અથાસ્મિસ્ત્વત્સેવૌપયિકે કુલાયે
પરમાત્મૈકસખાયો વત ચે ન ।
ભજન્તિ ત ઉરુતરભીતિમહા
વર્તે ભવે ભ્રમન્ત એવ તિષ્ઠન્તિ ॥ ૧૮ ॥

અથ ચે મનોડક્ષગણં સંયમ્ય દૃઢભૂમિના
યોગેન હૃદિ નિરુદ્ધ્ય પરં તત્ત્વં સમુપાસતે ।
ત્વદ્ભાવમચિરેણાપિ યન્તિ દ્વિષન્તોડપિ તે ચરણયોઃ
સાયુજ્યમીયુઃ પ્રમેયબલમદઃ કતમઃ સ્તોતું ક્ષમો ભવતિ ॥ ૧૯ ॥

અથ ભગવન્ કો નુ ત્વાં જાની
યાદર્વાકુ સમસ્તદૈવતપ્રસરં યતો
સાધુધિયામખિલજગદાદિભૂતમૃષિ
મનુજઙ્ગિરે આધ્યાત્મિકા આધિદૈવિકાશ્ચ ॥ ૨૦ ॥

અથ ત્વય્યખિલસામ્રાજ્યસુખાધિકસુખે
રસાત્મકવિગ્રહે સમધિગતે કિમમીભિઃ
પુત્રાપત્યકલત્રાદિભિઃ કુતર્કૈઃ સુદુર્ભગૈરિતિ

વ્યવસ્ય પ્રાચીના મહાશ્લોકા મહાશ્રોત્રા
મહાશીલાઃ સર્વં પરિહૃતવન્તસ્ત્વયિ ચ રતિં
કૃતવન્તસ્ત એવેદં ભવાત્મકં વ્યસનં તીર્ણવન્તઃ ॥ ૨૧ ॥

અથેદં વિશ્વં સદેવ સદુપાદાનકત્વાદિ
તિહેતૂપન્યાસહતથિયાં દહનાદિભ્ય ઉત્પન્ના
પ્રભાપિ દાહિકા કિં ન ભવેદિતિ રઘુકુલો
ત્તંસસ્ત્વમેવ સત્ત્વમેવ સદિતિ મન્મહે ॥ ૨૨ ॥

અથ યથા ભુજગઃ સ્વગતમપિ કચ્યુકું
ગુણબુદ્ધ્યા નાભિમન્યતે તથા ત્વમજા
નહિ નિરન્તરાહ્વાદિસંવિત્કામધેનુવૃન્દ
પતેરજયા તવ કિઞ્ચિત્ કૃત્યમસ્તિ પ્રભોઃ ॥ ૨૩ ॥

અથ યદિ ભવાન્ સ્વલિંગમુપ
સંહૃત્ય કાર્યં પ્રતિ દૃષ્ટિં મીલયતિ
તદાનુશાયિનાં જ્ઞાનસાધનં નાસ્તિ
ન વા સ્થૂલં ન સૂક્ષ્મ ન ચોભયમ્ ॥ ૨૪ ॥

અથાસ્થાસતઃ પ્રપચ્યસ્ય ન જન્મ ઘટતે સતો વા
દુઃખાદેર્ન નાશ આત્મનિ ભિદાવકલ્પતે કર્મ ચ ન
સમ્ભવતિ સેયં ચ નામ તવ દૃષ્ટિસ્ત્વય્યેવ બોધૈકસ્વભાવે
યોડયમબોધનિબન્ધનો જીવઃ સોડપિ ભિદયા નૈવ
વક્તુર્મર્હત્ સદ્વિષયત્વાશ્રયત્વયોરભાવાત્ત્વયિ ॥ ૨૫ ॥

અથત્વચ્ચવર્તમાનમપિ મનો વર્ત (માન ?)
મિવ ભાતુ યે તુ ત્વદ્વેદિતારસ્તે
ઇદમશેષં ત્વદ્રૂપતયેવાભિમૃષન્તિ નહિ
કનકમાત્રદૃશાં કુણ્ડલાદિકમવભાસતે ॥ ૨૬ ॥

અથ ત્વં સ્વત એવ વ્યાવૃત્તકાર્ય
કારણાધુપાધિઃ સકલકારકશક્ત્યુપેતઃ
સ્વરૂપશક્ત્યૈવ રાજસે માયયા
સહ તદધીનૈરપીડ્યમાનઃ ॥ ૨૭ ॥

અથ યદિ નિત્યલીલસ્ય તે માયયા
સહ વિકૃતિર્ભવેત્ તતઃ સ્થાવરા

જડ્ગમાશ્ચ નાનાકૃતયો જીવા ભવેયુઃ ।

સેયમીક્ષૈવ તવ પરમકારુણિકસ્ય

વ્યોમ્ન ઇવ સ્વપરભિદા શૂન્યસ્ય ॥ ૨૮ ॥

અથ ત્વં વ્યાપકો નિયન્તા સેવ્ય એવા

મી ત્વણવો વ્યાપ્યા નિયમ્યાઃ સેવકા એવ

ત્વદુપલબ્ધાભિલવૈભવભાજો નાન્યથા

પ્રતિપત્તવ્યા ક્ષુદ્રવિસ્ફુલિંગા

ઇવ નાગ્નિકૂટસ્ય તુલામધિરોહસિ ॥ ૨૯ ॥

અથ પ્રકૃતિપુરુષયોરુભયોરપ્યજત્વાન્ન

સમ્બન્ધો ઘટનામેતિ યેનાધ્યાત્મિકરૂપાઃ

સોપાધયો જીવા જાયન્તે તતઃ પ્રકૃતિવિકાર

પ્રલયેન સુમવાસનત્વાચ્છુદ્ધાસ્તાઃ

પરમાત્મનિ જીવાપ્યા શક્તયઃ સૃષ્ટિસમયે

વિકારિણીં પ્રકૃતિમાસજ્ય ક્ષુભિતવાસનાઃ

સત્યઃ સોપાધિકાવસ્થાં પ્રાપ્નુવન્ત્યેત્યુચ્યરન્તિ

સોડયમચિન્ત્યસ્તવૈવ મહિમા વિજયતેતરાં રઘુવરશાર્દૂલસ્ય ॥ ૩૦ ॥

અથાસૌ હેતિરપિ ત્વદ્ભૂભડ્ગમાત્ર

નિયુક્તઃ સર્વાણ્યેવ વશયિતું શક્તો

વિહાય ત્વદ્ભજનામૃતધારાશીતલ

મનસો ભક્તાપ્યાન્ પરમહંસાન્ ॥ ૩૧ ॥

અથ કોટિસમીરોધવ્યગ્રાત્માનો

ન મનોરોધું શક્તાઃ બહુભિઃ

પ્રત્યૂઠૈર્ન્યન્ત એવ વિના

ભવચ્ચરણનિદેશકદેશિકમ્ ॥ ઓમ્ ॥ ૩૨ ॥

ઇત્યભિજૂયોપરતેષુ વેદપુરુષેષુ સ્તમ્ભ

સ્વેદાદિવિવિધભાવાકુલિતાઃ સ્ખલદ્વિરઃ

સગદ્ગદાઃ પુલકવિસરકદમ્બાયિતતનવો

બહુતરપ્રેમાધૌતકુચકુમ્ભકુઙ્કુમાઃ

બિદ્યમાના ઇવ ભૂયસા વિપ્રલમ્બેન મહોપનિષદો

નિર્ભરસુરતશ્રમશયાનયોર્દમ્પત્યોર્યુગલમસ્તૌષુઃ ॥ ૩૩ ॥

મહોપનિષદ ઊચુઃ ।

જય જય કાન્તકેલીરસનિમગ્નમનસોઃ

કોટિરતિકન્દર્પરૂપલાવણ્ય મુખયોઃ

સ્વારાજ્યસુખસામ્રાજ્યસમ્પદાવિષ્કરણવતોરવહેલિત

વૃન્દાવનેશ્વરીશ્રીમદ્વૃષભાનુજાશ્રીમદ્વ્રજેન્દ્રનન્દન

રસયોર્ગોલોકાદુપરિતનસહજચિલ્લોકવિલાસસ્વામિનોઃ

સ્વરૂપશક્તિમાત્રાવિભાવિતસખિસખીદૂતિદૂત

વિટથેટકાદિસહાયબલલબ્ધકોકકલાવાવણ્યયોઃ

શ્રીમજ્જનકનન્દિનીરઘુકુલયોર્યુગલાય નમઃ ॥ ૩૪ ॥

અથ યુવાભ્યાં દમ્પતીભ્યાં ક્ષન્તવ્યો

નો વૈયાત્યમદો યત્ સુરતાન્ત વિવસનયોઃ

પુરુષાયિતવિપર્યસ્તભૂષણવસનનયનાઞ્જનાદિ

વિવિધાકલ્પયોઃ પરસ્પરકણ્ઠાશ્લેષપ્રભૂત

દ્વિગુણિતસંકુલ્યમનોભૂપરવશયોઃ

પરસ્પરોન્મદ્દક્ષુભિતવક્ષસોઃ પુલકાઞ્ચિતયો

રઘરભિમ્બસ્ય સુધાપાનપરાયણયોરીદૃશ

નિસ્ત્રપયોર્યુવયોઃ સમીપં ભજામહે નર્મસખ્ય ઇવ

નિકુઞ્જકેલીભવનદ્વારોદ્ધાટનલબ્ધાનન્દકદમ્બાઃ ॥ ૩૫ ॥

અહો કવ વયં બહુતરકર્મઠકુલવઞ્ચિતચિત્તા

અનેકયોગિણાનિગુરુજનકૃતપ્રત્યૂહાઃ

કુલાડ્ગના ઇવ ગુરુલજ્જાવરુદ્ધપ્રિય

દર્શનસ્પર્શનમુખામૃતવિધુરા લજ્જયૈવ

વ્યતીતતારુણ્યાઃ કવ ચ તવ ચેદં

મહોચ્છૃંખલમમેયદિવ્યરૂપલાવણ્ય

વારિધિપ્રસરણં સતત પ્રિયાભ્યામેવ

સમાસાદિતા પ્રેમણઃ પુરુષસ્યેવ સીમા ॥ ૩૬ ॥

અહો અલૌકિકત્વં કેલીનાં ચ

દ્વિરઞ્ચિવસકસ્ય પ્રાવીણ્યમતિવર્તન્તે ॥ ૩૭ ॥

અહો વિચિત્રતા શોભાતિશયસ્ય

યન્નિર્ભરરજનીરડ્ગરસિકાભ્યાં

પૂર્ણાકૃત્ય નિપીતોડપ્યનુક્ષણં
વર્ધમાન એવાવિર્ભવિષ્ણુઃ ॥ ૩૮ ॥

અહો યુવાભ્યામેવ પૂજિતઃ
પરસ્પરાલાપપરિરમ્ભણચુમ્બન
નખરદદાનમન્દસ્મિતોન્મદનાદિ
ભિર્મન્દારકલ્પદ્રુમકુસુમસમૂહૈઃ
કેલીમનોરથકામતરુઃ કામદેવઃ ।
વત વત કથમપ્યસુલભાય મનોમોહૈકકન્દાય
સહજાનન્દાય નમો યુવયોઃ સુરતાય ॥ ૩૯ ॥

અહો વયં ત્રિગુણપ્રવાહમાર્ગપતિતાઃ
કિં પ્રાપ્સ્યામ ઇમાં ગુણાતીતાં સચ્ચિદાનન્દૈકરસમર્થી
સહજાનન્દિનીરઘૂત્તમયોઃ કેલિકલામવલોકિ
તુમપિ કિં નાધિક્રિયામહે દૈવવચ્ચિતાઃ ॥ ૪૦ ॥

અથ યથમુયોશ્ચિલ્લોકસ્વામિનોઃ
સચ્ચિદાનન્દરસદમ્પત્યોસ્તત્પાન્તભૂમિકાભાજોઃ
બહુકોટિજન્માર્જિતસુકૃતોદ્ભૂતભાગ્યા એવ વયં
તર્હિ નાતિચિરાદેવાભ્યાં નિત્યનિજવિહારસ્ય
ભાજનતાં પ્રાપ્સ્યામહે શ્યામા રામા લલિતા
વિશાખા રઙ્ગવિદ્યા પૂર્ણમાસી ચમ્પકલતા
દયા નિત્યસિદ્ધા ઇવ વયમપિ કોટિજન્મસાધનસિદ્ધાઃ ॥ ૪૧ ॥

ઇત્યભિલાષપૂર્વકમભિલષ્ય તાઃ
સર્વમહોપનિષદોડતિશયિત
ગુણવર્ણનપ્રાપ્તજડિમાનસ્તૂષ્ણી બભૂવુઃ ॥ ૪૨ ॥

અથાવિરાસીચ્ચ નિકુઞ્જમન્દિરે
જાલાન્તરપ્રાપ્તનિજાવકાશઃ ।
સૂર્યાશુદ્ધાદ્યપ્રકરોડતિકોમલઃ
પ્રોત્કુલ્લશોણામ્બુજગર્ભબન્ધુઃ ॥ ૪૩ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુણ્ડસંવાદે રામરાસોનામ એકોનત્રિંશોડધ્યાયઃ ॥ ૨૯ ॥

૪૩/૧૨૪૨

૦૩૦. રામરાસો નામ ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ।

બ્રહ્મોવાચ ।

પ્રાતરૈત્યાનિકં ગીતમિદમાકર્ણ્ય દમ્પતી ।

પ્રબોધમીયતુસ્તૂર્ણાં સુરતોત્થશ્ર માલસૌ ॥ ૧ ॥

તામ્બૂલવીટિકાસ્વાદરજ્જિતાધરસુન્દરૌ ।

કવચિત્કવચિન્નખાઙ્ગાલિલિખિતોલ્લાસિ વિગ્રહૌ ॥ ૨ ॥

નિર્ભરસ્મરસમ્મર્દમૃદિતાવયવોદ્ધુરૌ ।

લમ્બમાનાલકસ્તોમભ્રમરીમુખપદ્મજૌ ॥ ૩ ॥

નિદ્રાવ શેષસંવીતપતત્યક્ષમાણલોચનૌ ।

રજનીસુખસંસ્મારસ્મયમાનમુખામ્બુજૌ ॥ ૪ ॥

પરાધ્વરતિકન્દર્પશોભાનિર્મથનોચિતૌ ।

અન્યોન્યગણ્ડફલકપ્રતિબિમ્બાયતાનનૌ ॥ ૫ ॥

પ્રાતરારક્તસૂર્યાશુભેદસકુચદીક્ષણૌ ।

અન્યોન્યવિસ્ફુરદ્ભૂષાહ્લિતકણ્ઠાદિવિગ્રહૌ ॥ ૬ ॥

સ્મરસમ્મર્દસક્લોભવિપર્યસ્તધૃતામ્બરૌ ।

અન્યોન્યપ્રતિબિમ્બાકુસ્ફુરદ્દર્પણમન્દિરૌ ॥ ૭ ॥

કામપૂજાલબ્ધરસપ્રમાદપ્રસરાવિવ ।

સહજાનન્દિનીસીતાશ્રીમદ્રઘુવરાભિધૌ ॥ ૮ ॥

તતો વિધાય માઙ્ગલ્યમારાત્રિકમનુત્તમમ્ ।

સખીભિઃ કૃતસંસ્કારૌ રેજતુર્દમ્પતી મિથઃ ॥ ૯ ॥

પ્રાતરાશાદિકાનેકસપર્યાસાધનોત્સુકૌ ।

સખીગણૈઃ સેવ્યમાનૌ સીતારામૌ વિરેજતુઃ ॥ ૧૦ ॥

એવં વિહરતોઃ કોટિકલ્પાન્ પ્રાપ્ય ક્ષણાનિવ ।

બલકૃષ્ણાદયસ્તત્રાવતારાઃ કોટિશો યયુઃ ॥ ૧૧ ॥

એકદા સુખમાસીનૌ સીતારામૌ કૃતોત્સવૌ ।

તા એવ દૂતિકા એત્ય પ્રોચ્યુર્વચનમાદરાત્ ॥ ૧૨ ॥

દૂત્ય ઊચુઃ ।

અહો પ્રિયૌ વાં સ્વસુષ્પૈકનિર્વૃતૌ

કચ્ચિત્ પરસ્યાપિ સુખાનિ જાનથઃ ।

યોડયં જનઃ કિલશ્યતિ કોટિકલ્પતો

ધૃતપ્રતો વા કૃત આતુરાન્તરઃ ॥ ૧૩ ॥

ઉદારપાણિસ્તુ સ એવ ગણ્યતે

યોડન્યસ્ય દત્તે સ્વયમાપદં દધત્ ।

અથો વિભજ્યૈવ વનક્તિ યો જનો

ન સોડપિ મર્ત્યઃ કૃપણાન્તરાત્મવત્ ॥ ૧૪ ॥

ઇમાં સમાસાધ નિજાર્થકોવિદાં

કથં નુ જાતો રઘુસત્તમાધુના ।

સર્વં પુનર્વિસ્મૃતવાનસિ પ્રભો

કમાશ્રયિવ્યન્ત્યબલાજનાસ્તવ ॥ ૧ ॥

અથ સ્મરસ્યદ્ભુતદાનમાત્મનઃ

પ્રમોદવલ્લીવિપિને વર્તિતું યત્ ।

તર્હિ કૃતસ્ત્રીનિવહોડયમીદૃશો

વિપત્તિમાસાદ્યતીતિ ગર્હિતઃ ॥ ૧૬ ॥

ઇયં તુ સદ્દશભવા ભવન્મુખે

લગ્નેતિ લોકસ્ય મહોત્સવોડભવત્ ।

અથાન્તરાછિન્ન ગણે વિલોક્ય સ

વ્યમુગ્ધદાસાં નિજસૌખ્યહેતવે ॥ ૧૭ ॥

તથાપિ તે રાઘવવર્ય નોચિતં

મનો નિજાનાં વિષયે યદીદૃશમ્ ।

સમસ્ય સર્વોદ્ધરણક્ષમસ્ય ચ

પ્રપત્તિમાત્રેણ વરોદ્ધુરસ્ય તે ॥ ૧૮ ॥

તાસાં વતાભીરમૃગીદૃશાં કૃતે

કિયન્ન પૂર્વં વિનિવેદિતોડસિ ભોઃ ।

તથાપિ કિં તે કરણીયમસ્તિ

તન્ન વિઘ્નહે સ્વૈરગતં રઘૂદ્ધૃત ॥ ૧૯ ॥

અમૂઃ સમારાધ્ય ભૃશં સહસ્રશઃ

સદૈવતાગ્ર્યં ભવતોર્યુગં પ્રિયૌ ।

અઘાપિ ન પ્રાપ્તમનોરથાઃ કથં

પુરા ચિરં દત્તવરા વરાડ્ગનાઃ ॥ ૨૦ ॥

ઇતિ તાસાં વદન્તીનાં દૂતિકાનાં પુરઃસ્થિતા ।

શનૈઃ શ્રીરામરમણી તન્નૈવાન્તરધીયત ॥ ૨૧ ॥

અયં ખલુ મદન્યાસુ સંસક્તો ધૂર્તપુડ્ગવઃ ।

યાસાં દૂત્યમુપાનિન્યુઃ સહસ્રં દૂતિકાજનાઃ ॥ ૨૨ ॥

ઇતિ માનાપદેશેન તાસામારાધનક્રિયામ્ ।

જાનકી સફલીકર્તુ ભક્તિરૂપા વ્યવર્તત ॥ ૨૩ ॥

યદિ મર્યાદયા રામો ભક્તાનુદ્ધર્તુમિચ્છતિ ।

જ્ઞાનભક્તિસ્વરૂપેણ તદા સીતા વિવર્ધતે ॥ ૨૪ ॥

યદા સન્ત્યજ્ય મર્યાદાં સ ભક્તાનુદ્ધીર્ષતિ ।

પ્રેમભક્તિસ્વરૂપેણ તદા સીતાપિ દૃશ્યતે ॥ ૨૫ ॥

અન્યદેવમતં જ્ઞાનમન્યચ્ચ પ્રેમલક્ષણમ્ ।

દ્વયોરૈક્યમિહૈવાસ્તિ શ્રીરામે કલરૂપિણિ ॥ ૨૬ ॥

સાડ્યસ્ય યોગતપસોર્જાનવિજ્ઞાનયોસ્તથા ।

પરેણ બ્રહ્મણા કોઽપિ સમ્બન્ધો ઘટતે નહિ ॥ ૨૭ ॥

અયમેવ ચ સમ્બન્ધો યઃ પ્રેમાખ્ય ઉદાહૃતઃ ।

સ એવ ભક્તિશબ્દાર્થોઽન્યઃ સ્થાદૌપચારિકઃ ॥ ૨૮ ॥

ભજન્તે યન્નિમિત્તેન લક્ષ્મીનાં કોટયઃ પ્રિયમ્ ।

સા સીતા કિં ભવેલ્લક્ષ્મીર્નિત્યશ્રીવિગ્રહાત્મિકા ॥ ૨૯ ॥

નિત્યા તદંશરૂપૈવ રાધા વૃન્દાવનેશ્વરી ।

નો યેત્ કથં શ્રીકૃષ્ણસ્ય લુઠેચ્ચરણપદ્મયોઃ ॥ ૩૦ ॥

એવં ભક્તિસ્વરૂપેયં સીતા રાધાદિરૂપિણી ।

શ્રીસ્તદારાધનાયુક્તા કથં તત્ત્વેન ગમ્યતામ્ ॥ ૩૧ ॥

પ્રિયા સત્ત્વેઽપ્યસત્ત્વે ચ નિત્યં સા સુસ્થિતા પ્રભૌ ।

ઐકાન્તિકી સા વિજ્ઞેયા છાયેવાવયવાશ્રયા ॥ ૩૨ ॥

ન તાં વિના ક્વચિદ્રામો દૃશ્યતે ભક્તિસંયુતૈઃ ।

દૃશ્યતે યેત્ સ એવૈષા સા સુરોભાવહારિતા ॥ ૩૩ ॥

અથવા વિપ્રલમ્ભસ્ય રસસ્યાતિભવાય સઃ ।
 તાદૃશો ભાવ્યતે ભક્તૈઃ સ્વેચ્છાકૃતવિયોજનઃ ॥ ૩૪ ॥
 અધુના તુ વ્રજસ્ત્રીણામારાધનકૃલાત્મિકા ।
 તાસ્વાવિશ્ય પ્રસન્નાત્મા રંસ્યતે સ્વામિના સહ ॥ ૩૫ ॥
 આવિશ્ય ચ તથા સ્વામિન્યાનન્દમયવિગ્રહમ્ ।
 રંસ્યતે વ્રજવામાભિર્ભૂત્વા શ્રીરામવિગ્રહા ॥ ૩૬ ॥
 દ્વાત્રિંશચ્ચ સહસ્ત્રાણિ મુખ્યા વ્રજમૃગીદૃશઃ ।
 તાસાં ષોડશસાહસ્રં સ્ત્રિયો મુખ્યતરાઃ સ્મૃતાઃ ॥ ૩૭ ॥
 ષોડશૈવ સ્યુરાભીર્યો યાસાં વૈ મુખ્યસંજ્ઞિતાઃ ।
 દશ તાસાં મુખ્યતમા યથાવદવધારય ॥ ૩૮ ॥
 રાસચન્દ્રા પ્રભા શ્યામા કલા ચન્દ્રકલા તથા ।
 રડ્ગવિદ્યા ચમ્પલતા ચપલા માધવી રમા ॥ ૩૯ ॥
 તાસાં મધ્યે મુખ્યતમં દ્વિતયં પરિકીર્તિતમ્ ।
 યત્રાવિશ્ય સ્વયં સીતા મોહિનોશક્તિરીર્યતે ॥ ૪૦ ॥
 વૃન્દાવને યયોરંશૌ રાધાકૃષ્ણેતિકીર્તિતૌ ।
 અભૂદ્યાન્તરાવિષ્ટા સહજાનન્દિની પ્રિયા ॥ ૪૧ ॥
 તતો દ્વિગુણ્યા કાન્ત્યા રેજે શ્રીરામચન્દ્રમાઃ ।
 અન્તર્હિતાયાં સીતાયાં દ્વિગુણો ધોતવાનપિ ॥ ૪૨ ॥
 તાં કામયાનોડતિશયાદ્ભૂવ સ્મરપીડિતઃ ।
 સ્મરમાર્ગણજાં પીડાં બિભ્રદ્ દૂતીરુવાચ સઃ ॥ ૪૩ ॥
 વ્રજત સ્વામિનીઃ સ્વાઃ સ્વાઃ સમ્પન્નો વો મનોરથઃ ।
 તા આનયત રાત્રીષુ જ્યોત્સ્નોપેતાસુ દૂતિકાઃ ॥ ૪૪ ॥
 રંસ્યામિ તાભિઃ કાન્તાભિઃ સમેતાભિઃ સહસ્રશઃ ।
 મત્તઃ કશ્ચિન્ન ભવિતા તાસાં વૈ વિહ્લોચકઃ ॥ ૪૫ ॥
 સહજાનન્દિનીં શક્તિં તાસ્વારોપ્ય રમામ્બહમ્ ।
 ઇત્યુક્ત્વા ભગવાન્ રામઃ સચ્ચિદાનન્દવિગ્રહઃ ॥ ૪૬ ॥
 દૂતીર્વિસર્જયામાસ સર્વાઃ પ્રાપ્તમનોરથાઃ ॥ ૪૭ ॥

ઇતિ શ્રીમદાદિરામાયણે બ્રહ્મભુશુન્દસંવાદે ત્રિશોડધ્યાયઃ ॥ ૩૦ ॥

૪૭/૧૨૮૯

Encoded and proofread by Vishal Pandey

——
Bhushundi Ramayanam Purvakhandā 021-030
pdf was typeset on March 18, 2025

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

